

TARTU ÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Joonas Väli ja Mihkel Mart Liim

EESTI INFLATSIOONI HETEROGEENSUS LEIBKONNATÜÜPIDE LÕIKES

Bakalaureusetöö

Juhendajad: kaasprofessor Jaanika Meriküll (PhD),

Janno Järve (PhD), Sten Anspal (PhD)

Tartu 2026

Oleme koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Tarbijahinnaindeksi arvutamise meetodid ja inflatsiooni heterogeensus	5
1.1. Inflatsiooni mõõtmine tarbijahinnaindeksiga.....	5
1.2. Alternatiivsed indeksid ja fikseeritud tarbimiskorvist tulenevad nihked.....	7
1.3. Inflatsiooni heterogeensus.....	9
2. Inflatsiooni heterogeensus leibkonnatüüpide lõikes Eestis.....	16
2.1. Andmed ja meetodika	16
2.2. Tulemused ja järeldused.....	22
Kokkuvõte.....	33
Viidatud allikad.....	36
Lisa A. Tehisintellekti kasutamise selgitused	40
Lisa B. Kululiigid.....	40
Lisa C. Lastega leibkondade kulutuste osakaalud.....	41
Lisa D. Lasteta leibkondade kulutuste osakaalud	43
Summary.....	45

Sissejuhatus

Inflatsioon on laiaulatuslik kaupade ja teenuste hindade tõus kindla aja vältel (Oner, 2010). Inflatsioon on majanduses oluline näitaja ja see mõjutab iga majapidamist, ettevõtet ja riigieelarvet. Selle käsitlemine on aktuaalne mitmel põhjusel. Inflatsiooni mõistmine on oluline, sest selle järgi saab planeerida kulutusi, sääste ning investeeringuid. Inflatsioonil on negatiivne mõju leibkondadele, sest see sunnib ostujõu vähenemise tõttu tarbimist piirama või edasi lükkama (Stantcheva, 2024). Inflatsiooni hinnatakse laiapõhjaliste keskmiste indeksitega, mis võtavad kokku hinnatõusu keskmise elaniku jaoks. Üldine inflatsiooninäitaja põhineb keskmisel tarbimiskorvil, kuid leibkondade kulutuste struktuur ja kogetud inflatsioon on sellest erinev. Inflatsiooni heterogeensuse kohta on varasemalt tehtud mitmeid uuringuid. Kaplan ja Schulhofer-Wohl (2017) on tõestanud, et leibkonnad kogevad inflatsiooni erinevalt, kuna nende tarbimiskorvid ja samade toodete eest makstud hinnad on erinevad. Näiteks mõjutavad individuaalset inflatsioonimäära ka erinevad ostukohad ning soodushinnaga toodete ostmise sagedus (Caisl *et al.*, 2023). Janský ja Hait (2016) on leidnud, et aastatel 1995–2010 kogesid 60% Tšehhi majapidamistest inflatsioonimäära, mis erines ühe protsendipunkti (edaspidi PP) ulatuses keskmisest. Ehk tarbijahinnaindeksi põhjal leitud inflatsioon näitab hinnamuutust, mis kehtib ainult osale riigi elanikest. Oluline hinnamuutuse erinevus tuleneb ka leibkonnaliikmete vanusest. Hobijn ja Lagakos (2005) leidsid, et leibkondadel, kelle viiteisik on vanem kui 61 aastat, on inflatsioon 0,2–0,3 PP kõrgem leibkondadest, kelle viiteisik on noorem.

Käesolev töö keskendub Eesti inflatsiooni heterogeensusele leibkonnatüüpide lõikes. Töö eesmärk on teada saada, kuidas erineva vanuse ja liikmete arvuga leibkondade tarbimiskorvide erinevused mõjutavad nende individuaalset inflatsiooni, ning hinnata, millised leibkonnad on hinnamuutuste suhtes rohkem haavatavad.

Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgnevad uurimisülesanded:

1. Kirjeldada tarbijahinnaindeksi arvutamise meetodeid.
2. Selgitada inflatsiooni heterogeensust varasemate uuringute põhjal.
3. Kirjeldada erineva vanuse ja liikmete arvuga leibkondade tarbimiskorvide ja tarbimisharjumuste erinevusi.
4. Arvutada ja võrrelda individuaalse inflatsiooni näitajad erineva vanuse ja liikmete arvuga leibkondadele Eestis.

5. Analüüsida inflatsioonimäärade erinevusi Eestis erineva vanuse ja liikmete arvuga leibkondade vahel ning tuvastada peamised tegurid, mis on nende erinevuste põhjuseks.

Bakalaureusetöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis käsitletakse tarbijahinnaindeksi arvutamise meetodeid ja inflatsiooni heterogeensust. Samuti tehakse peatükis ülevaade varasemate inflatsiooni heterogeensuse uuringute meetoditest ning tulemustest. Peatükis käsitletud teemad annavad suuna empiirilise osa meetodi valikuks ning varasemate uuringute ülevaade loob võrdlusbaasi empiirilise analüüsi tulemuste tõlgendamisel.

Teises peatükis kirjeldatakse töö metoodikat ning arvutatakse ja võrreldakse individuaalseid inflatsiooni näitajaid erineva vanuse ja liikmete arvuga Eesti leibkondade lõikes. Seejärel tuuakse välja peamised tarbimiskorvide erinevused leibkondade vahel ning hinnatakse nende mõju individuaalse inflatsiooni kujunemisele. Empiirilises osas kasutatakse Eurostati avalikke andmeid. Tarbimiskorvide detailsemaks analüüsimiseks kasutatakse projekti "Uuring leibkondliku elatusmiinimumi määramise metoodika väljatöötamiseks" käigus leitud tarbimiskorve, mis põhinevad Statistikaameti 2019 ja 2020 aastate leibkonna eelarve uuringu andmetel. Leibkondade individuaalsete inflatsioonimäärade leidmiseks kasutatakse Laspeyresi indeksil põhinevat meetodit. Leibkonnatüübid (eakamad, lastega ja lasteta) moodustatakse liikmete arvu ja vanuse põhjal. Seejärel valideeritakse saadud heterogeenseid inflatsioonimäärasid võrreldes valimi kaalutud keskmise ja ametliku tarbijahinnaindeksi põhjal leitud inflatsiooniga. Viimaks analüüsitakse, millised leibkonnatüübid kogevad keskmisest erinevat inflatsiooni ja mis võib olla selle põhjuseks.

Tööd iseloomustavad järgmised märksõnad: inflatsioon, inflatsiooni heterogeensus, ostukorv, tarbijahinnaindeks, hinnaindeks, leibkonnauuringud, leibkonnad.

1. Tarbijahinnaindeksi arvutamise meetodid ja inflatsiooni heterogeensus

1.1. Inflatsiooni mõõtmine tarbijahinnaindeksiga

Inflatsiooni mõõtmiseks kasutatakse majanduses mitmeid erinevaid näitajaid. Kõige tuntumad neist on tarbijahinnaindeks, tootjahinnaindeks, impordi- ja ekspordihinnaindeks ning laiemalt majandust kajastav SKP deflaator. Kuigi kõik need indeksid annavad väärtuslikku teavet hinnataseme muutuste kohta, on tarbijahinnaindeks, ehk THI, või ühtlustatud tarbijahinnaindeks, ehk ÜTHI, kõige laialdasemalt kasutatav inflatsiooninäitaja, kuna see peegeldab otseselt tarbijate igapäevaste ostude kallinemist (Graf, 2020). Näiteks lähtuvad keskpangad tarbijahinnaindeksist rahapoliitiliste otsuste tegemisel ning

hinnastabiilsuse tagamisel (Graf, 2020). Peatükis keskendutakse seetõttu just tarbijahinnaindeksite ülesehitusele ning selle erinevatele arvutamise meetoditele.

"Tarbijahinnaindeksid mõõdavad ajas toimuvaid muutusi kaupade ja teenuste üldises hinnatasemes, mida majapidamised soetavad (kasutavad või mille eest maksavad) tarbimise eesmärgil" (Graf, 2020: 1). THI arvutamiseks on mitmeid erinevaid meetodeid.

Tarbimishindade indekseerimise eesmärk on koondada suure hulga kaupade ja teenuste hinnamuutused üheks esinduslikuks näitajaks, mis peegeldab keskmise tarbija ostujõu muutust ajas. Tarbijahinnaindeksi väärtus sõltub kasutatavast metoodikast.

Tarbijahinnaindeksi arvutamisel eristatakse madalama taseme (ingl. *lower-level indices*) ja kõrgema taseme (ingl. *higher-level indices*) indekseid. Madalama taseme indeksites koondatakse üksikhinnad väikesteks kaubagruppideks, kasutades tavaliselt kaaludeta aritmeetilisi või geomeetrilisi keskmisi. Peamised kasutatavad madalama taseme või elementaarse hinnaindeksi arvutamise meetodid on Carli, Dutot ja Jevons. Kõrgema taseme indeksites agregeeritakse need alamtaseme indeksid kasutades kaalusid, enamasti Laspeyresi, Lowe, Youngi või superlatiivsete indeksite abil. (Cage *et al.*, 2003; Graf, 2020)

Kõige enam kasutatav arvutamise meetod on Laspeyresi indeks (Graf, 2020). Standardse Laspeyresi meetodi puhul võrreldakse hindade muutust kahe perioodi vahel arvestades baasperioodi koguseid. See tähendab, et tarbimiskorv on fikseeritud ning peegeldab baasaasta ostuharjumusi. Laspeyresi indeks aga ülehindab inflatsiooni, kuna ei arvestata tarbijate käitumise muutusega (Smith, 2009). Meetodi peamine eelis seisneb selle lihtsuses ja võimaluses jälgida täpselt toodete ja teenuste hindade muutust, jättes välja muutuse tarbijate käitumises.

Inflatsiooni mõõtmiseks on tehtud tavalisele Laspeyresi meetodile täiendusi. Näiteks on Laspeyresi indeksis koguste asemel kasutusele võetud kaalud. Kaal näitab tarbimiskorvi elemendi osakaalu leibkonna kogukulutustes. Kaalude kasutamine on mõistlikum ka teenuste, näiteks ühistranspordi perioodipileti, sideteenuste kuupaketi või teleteenuste puhul, mille hindamiseks on raske kasutada koguseid.

Kaalude uuendamiseks korraldavad riiklikud statistikaametid kindla aja tagant leibkondade eelarve uuringu. Mõned riigid uuendavad kaalusid iga aasta tagant, aga teistes riikides võivad need jääda muutumatuks mitmeks aastaks. Kuigi kaalude uuendamine on ajakulukas ja kallis protsess, peaks seda parema esinduslikkuse säilitamiseks tegema pidevalt. Rahvusvahelise Valuutafondi soovitusel peaks kaalusid uuendama vähemalt iga 5 aasta tagant. (Graf, 2020)

1.2. Alternatiivsed indeksid ja fikseeritud tarbimiskorvist tulenevad nihked

Laspeyresi indeksile sarnaneb Paasche indeks, mis võrdleb vaadeldava perioodi toodete ja teenuste hindasid eelneva perioodi hindadega lähtuvalt vaadeldava perioodi tarbimiskorvist (Graf, 2020). Paasche indeks aga alahindab inflatsiooni, sest indeks näitab hinnamuutusi pärast seda, kui inimesed on juba oma ostukäitumist muutnud (Smith, 2009). Paasche indeksi kasutamine on riiklikus statistikas keeruline, kuna jooksva perioodi kulutuste osakaale ei ole alati võimalik kiiresti ja täpselt koguda (Smith, 2009).

Fikseeritud tarbimiskorvi kasutamisega kaasneb THI mõõtmisel mitmeid nihkeid: toodete ja teenuste asendamine, uute toodete ja teenustega mitteamestamine, toodete ja teenuste kvaliteedi- ning ostukohtade muutmine (Moulton, 1996). Asenduse nihe (ingl. *substitution bias*) tähendab seda, et tarbijad asendavad kallinenud kaubad odavamatega, kuid tarbijahinnaindeks arvestab fikseeritud ostukorviga ega väljenda seda muutust (Moulton, 1996). Braithwait (1980) on mõõtnud, et Laspeyresi hinnaindeks ülehindab inflatsiooni võrreldes elukalliduse indeksiga. Elukalliduse indeksite abil läbi viidud empiiriline analüüs kinnitas, et asendusnihke suurus 15 aastase perioodi vältel oli 1,5 PP ehk 0,1 PP aastas. Uute toodete ja teenuste nihe (ingl. *new goods bias*) väljendub selles, et THI ei arvesta fikseeritud tarbimiskorvis piisavalt kiiresti uute toodete ja teenuste turule tulemisega (Moulton, 1996). Sarnaselt eelnevaga kirjeldab kvaliteedimuutuse nihe (ingl. *quality-change bias*) olukorda, kus toote kallinemist kompenseerib selle kvaliteedi paranemine (Moulton, 1996). Uute toodete ja teenuste ning kvaliteedimuutuste nihke summaarseks suurususeks on 0,6 PP aastas (Baker, 1998). Ostukohtade muutuste nihe (ingl. *outlet-substitution bias*) tuleneb inimeste valikuvabadusest teha oma ostud odavamates poodides (Reinsdorf, 1993). Selle nihke suurususeks on arvestatud 0,1 PP aastas (Baker, 1998). Nende nihete vähendamiseks kasutatakse inflatsiooni mõõtmisel erinevaid indekseid.

Lisaks klassikalistele indeksitele kasutatakse laialdaselt ka Lowe ja Youngi indeksit, mis on mõlemad fikseeritud kaaludega tarbijahinnaindeksid, kuid erinevad omavahel kaalude kasutamise poolest. Mõlemad indeksid on Laspeyresi indeksi üldistused. Lowe indeksi puhul ei pruugi kaalud pärineda konkreetse baasaasta tarbimisest, vaid võivad põhineda eelnevate aastate koondandmetel või keskmistel kaaludel. Varasemad kaalud korrigeeritakse vastavalt kasutatavate hindade baasperioodile. Youngi indeksi puhul kaalusid ei korrigeerita, vaid kasutatakse eelnevalt arvutatud kaalusid. Paljud riiklikud THI-d on tegelikkuses just Lowe või Youngi indeksid, kuigi neid esitatakse tihti Laspeyresi või Paasche meetodina. Lowe ning

Youngi meetodite eelis on täpsus, sest need võimaldavad kasutada värskemaid kaalusid ja vähendada nihkeid mõõdetud inflatsiooni hinnangus. (Graf, 2020)

Indekseerimise keerukamates vormides kasutatakse ka geomeetrilisi keskmisi ja superlatiivseid indekseid (ingl. *superlative indices*), mis püüavad veelgi täpsemalt arvestada tarbijate käitumist hinnamuutuste korral (Graf, 2020). Need meetodid sobivad eriti hästi olukordadesse, kus kasutatakse mikrotasandi andmeid, näiteks poodides tehtud ostude andmed (ingl. *scanner data*) (Feenstra & Shapiro, 2003). Superlatiivseid indekseid peetakse parimaks lahenduseks inflatsiooni mõõtmisel, kuna need annavad sarnaseid tulemusi võrreldes elukalliduse indeksiga (Graf, 2020).

Üheks populaarseks superlatiivseks indeksiks on Laspeyresi ja Paasche indeksite geomeetriline keskmine ehk Fisheri indeks. Seda indeksit peetakse ideaalseks, kuna see vähendab Laspeyresi positiivset nihet ja Paasche negatiivset nihet (Graf, 2020). Näiteks kasutatakse USA rahapoliitikas aheldatud Fisheri meetodil põhinevat PCE hinnaindeksit (Hakkio, 2008). Tarbijahinnaindeks, mis põhineb Laspeyresi meetodil, mõõdab hinnamuutusi tarbijate vaatenurgast, kuid PCE lähtub ka valitsuse ja töandjate kulutustest (Hakkio, 2008). Hakkio (2008) on leidnud, et PCE hinnaindeks ja THI kirjeldavad inflatsiooni suurust sarnaselt, kuid THI on keskmiselt 0,4 PP suurem. Ajalooliselt on nende erinevus olnud ka suurem. Näiteks leidis Clark (1999), et 1998 aastal oli erinevus 0,8 PP. Kuigi Fisheri indeksil on metodoloogiliselt mitmeid eeliseid, jääb selle kasutamine piiratuks selle keerukuse ja suure andmevajaduse tõttu (Graf, 2020).

Teine näide superlatiivsest indeksist on Törnqvisti indeks. Indeks arvutatakse iga kauba või teenuse hinnamuutuse läbi korrutamisel kahe perioodi keskmiste kulutuste osakaaludega (Graf, 2020). Dumagan (2002) on näidanud, et Törnqvisti ja Fisheri indeksite tulemused erinevad vähe, kuna mõlemad on sisult superlatiivsed indeksid ja neil on sarnased teoreetilised alused. Autor on aga välja toonud, et Törnqvisti indeks on praktikas mugavam, kuna see nõuab vähem andmeid ja seda on lihtsam arvutada kui Fisheri indeksit.

Tarbijahinnaindeksi arvutamise meetodid kujundavad olulisel määral seda, kuidas hindade muutuseid tõlgendatakse. Klassikaline Laspeyresi indeks on lihtne, kuid ülehindab inflatsiooni. Paasche indeks seejuures alahindab inflatsiooni ja Fisher on nende kahe keskmine. Lowe ja Youngi meetodid lisavad paindlikkust ning aheldatud indeksid arvestavad rohkem tarbimisharjumuste muutumisega.

1.3. Inflatsiooni heterogeensus

Leibkondade ostukäitumisest annab selgema ülevaate leibkonna eelarve uuring, lühidalt LEU (ingl. *household budget survey*). LEU koosneb kahest osast, millest esimene on leibkonna- ja isikuküsitlus. Leibkonnaküsitlusele palutakse vastata leibkonnaliikmel, kes tunneb kõige paremini leibkonna kulutusi ja eluruumiandmeid. Isikuküsimustikku peavad täitma kõik vähemalt 15-aastased leibkonnaliikmed. Uuringu teine osa on kulutuste päevik, kuhu tuleb kirja panna kõik leibkonna kulutused kindlaks määratud kahenädalasel perioodil. Päevikusse tuleb märkida kulutustena nii toidukaubad, joogid, rõivad, meelelahutusüritused jms. Lisaks kulutuse liigile tuleb märkida ära selle maksumus käibemaksuga, ostetud toote valuuta ning osturiik. Kommunaalkulusid, eluasemelaene, autoliisinguid, ettevõtlusega seotud kulusid ning regulaarseid sideteenuste kulutusi päevikutäitjad märkima ei pea. (Statistikaamet, n.d.)

LEU kohaselt on leibkond ühisel aadressil elavate inimeste rühm, kes kasutab ühiseid raha- ja/või toiduressursse ja kelle liikmed ka ise tunnistavad, et on ühes leibkonnas. Leibkonna võib moodustada ka üks inimene. (Tikva & Arnik, 2012)

Leibkonna liige, kelle sissetulek on kõige kõrgem, defineeritakse tavaliselt kui leibkonnapea või viiteisik (OECD, 2024). Tema esindab leibkonda uuringutes ning tema andmete põhjal on võimalik leibkondi omavahel grupeerida, näiteks hariduse ja vanuse põhjal.

Leibkonna eelarve uuringus kogutud sotsiaaldemograafiliste andmete, sh haridus, tööelu ja sissetulek, abil saab tulemusi analüüsides leibkondi grupeerida erinevate näitajate alusel. Seega võimaldavad eelarve uuringu andmed analüüsida kulustruktuure, näiteks sissetulekute põhjal. Eestis viidi sama uuring viimati läbi aastatel 2019–2020 ning 2025. aastal alustas Statistikaamet uut LEU-d. (Statistikaamet, n.d.)

Teades erinevate leibkonnagruppide tarbimisstruktuure, on võimalik neile arvutada leibkonnaspetsiifiline inflatsioonimäär. Selle arvutamisel tehakse aga mitmeid eelduseid, et saada täpsemad tulemused eri leibkondadele. Hobijn ja Lagakos (2005) kasutasid hooajaliste hinnamuutuste vältimiseks aastast inflatsioonimäära ehk hindade võrdluses kasutati kaheteistkümne kuu taguseid hindasid. Lisaks ei kasutatud arvutuses ühe kindla baasperioodi tarbimiskaale, vaid neid muudeti igal perioodil. Viimaks kasutati leibkonna inflatsiooni arvutamisel ühe hinna hüpoteesi, mida on hiljem kasutanud ka teised sarnased uuringud, nt Ioannidis (2025). Seda eeldust on uuringutes kasutatud selleks, et näha, kas inflatsiooni erinevus tuleneb kulustruktuuride, mitte hindade erinevusest. Lisaks lihtsustab see

inflatsiooni arvutamise protsessi, sest konkreetsete toodete hinnamuutusi, millega iga leibkonnagrupp silmitsi seisab, on raske jälgida.

Nüüd, kui leibkonnaspetsiifilised inflatsioonid on välja arvatud, saab kontrollida, kas need erinevad üksteisest. Kui need on leibkondade lõikes erinevad, siis on tegemist inflatsiooni heterogeensusega. Varasemalt on leibkondade inflatsioone võrreldud sotsiaaldemograafiliste näitajate alusel, näiteks sissetuleku (Jaravel, 2021) ja vanusegrupi (Ioannidis, 2025) lõikes. Lisaks nendele näitajatele on heterogeensus seotud veel näiteks tootehinnaga, ostetud koguste kui ka tootesortimendiga (Strasser *et al.*, 2023).

Ometi on oluline teada, et leibkondade vahelised erinevused avalduvad juba enne tarbimist, sest hinnamuutused ja tarbimiskorv on omavahel tihedalt seotud. Tarbijad muudavad enda ostukäitumist kogemuste ja/või hinnatõusude põhjal, seejuures mõjutavad tarbijat enim toidu- ja kütusehindade muutused (Kukk *et al.*, 2025). Näiteks võib personaalne inflatsioonimäär väheneda, kui leibkond asendab kallimad kaubad odavamatega. Samas, kui tarbijad ootavad hinnatõusu, võidakse osta kaupa varuga, et vältida kõrgemaid kulutusi tulevikus. Kukk *et al.* (2025) leidsid enda uuringus, et iga PP võrra kõrgem personaalne inflatsioonimäär suurendab leibkonna reaalselt tarbimist 1,4% võrra.

Inflatsiooni heterogeensusel on mitmeid selgitajaid, millest tähtsaim on tootevalik. Täpsemalt tekitab inflatsiooni heterogeensust brändi valik, selle kvaliteet ning milline on tootevalik brändi piires. Sama kvaliteeditasemega toodete varieeruvus kirjeldab Prantsusmaal 52% ning Saksamaal 27% inflatsiooni heterogeensusest. Tootevaliteedi valik, teisisõnu kas osta odavat või kallist kaupa, kirjeldab heterogeensusest ainult väikest osa, Prantsusmaal 6% ning Saksamaal 4%. (Kiss & Strasser, 2024)

Kiss ja Strasser (2024) on leidnud, et kulustruktuuride erinevus on üks olulisemaid inflatsiooni heterogeensuse põhjustajaid Saksamaal, kus see kirjeldab 23% inflatsiooni heterogeensusest. Kulustruktuuri ning selle erinevuste kirjeldamiseks leibkondade lõikes sobib varem mainitud leibkonna eelarve uuring. Järgnevas tabelis 1 on näidatud Eesti leibkondade kulutuste osakaalud kulukategooriate järgi. Kuna uuringuid viidi varasemalt läbi järjestikel aastatel, siis on tabelisse 1 arvatud valitud ajavahemike (2010–2012, 2015–2016 ja 2019–2020) keskmised tulemused.

Tabel 1

Leibkondade keskmine kulustruktuur viimastes Eesti leibkonna eelarve uuringutes

Kaubagrupp	2010– 2012 (%)	2015– 2016 (%)	2019– 2020 (%)
Toit ja mittealkohoolsed joogid	27,1	23,4	22,0
Alkohoolsed joogid ja tubakatooted	3,5	3,6	3,2
Riietus ja jalatsid	4,7	5,3	5,2
Eluase	18,0	16,5	16,0
Majapidamine	5,7	7,1	7,6
Tervishoid	3,6	4,4	4,4
Transport	11,5	12,6	14,2
Side	5,8	4,7	4,8
Vaba aeg	9,3	10,4	10,3
Haridus ja lasteasutused	1,0	1,2	1,0
Söömine väljaspool kodu, majutus	2,9	4,3	4,8
Mitmesugused kaubad ja teenused	5,1	4,3	5,4
Muud kulutused	1,8	1,6	1,4

Allikas: (Statistikaamet, 2021), Statistikaameti andmed, autorite koostatud.

Tabelist 1 joonistub välja, et suurimad kulukategooriad üle aastate on olnud toit ja mittealkohoolsed joogid, eluase ning transport. Samade kategooriate tähtsusest inflatsiooni heterogeensuse kujunemisel on kirjutanud ka Janský ja Hait (2016) ning Ioannidis (2025). Nad jõudsid enda uuringutes järeldusteni, et nii pika kui ka lühikese ajavahemiku jooksul mõjutavad enim personaalset inflatsiooni toidukulud koos mittealkohoolsete jookidega ning energia- ja transpordikulud. Küll aga ei näita see tabel, kuidas osakaalud leibkondade seas erinevad. Selleks on tehtud tabel 2, kus näidatakse tootekategooriate osakaale kolmes erinevas leibkonnatüübis. Selles tabelis on kasutatud ainult 2019 ja 2020 leibkonna eelarve uuringute tulemuste keskmisi osakaale.

Tabel 2

Leibkondade kulustruktuurid 2019 ja 2020 eelarve uuringutes

Kaubagrupp	Lasteta üle 64-aastaste paar	Lasteta leibkond	Kahe lapsega paar
Toit ja mittealkohoolsed joogid	29,0	22,9	20,1
Alkohoolsed joogid ja tubakatooted	3,3	3,6	2,5
Riietus ja jalatsid	3,3	4,6	6,9
Eluase	18,3	17,6	12,3
Majapidamine	7,1	7,6	7,4
Tervishoid	7,6	5,1	2,9
Transport	9,4	12,7	16,4
Side	4,2	4,8	4,4
Vaba aeg	8,4	9,6	11,7
Haridus ja lasteasutused	...	0,5	2,2
Söömine väljaspool kodu, majutus	2,2	4,4	6,1
Mitmesugused kaubad ja teenused	5,0	5,2	6,2
Muud kulutused	2,5	1,7	1,0

Allikas: (Statistikaamet, 2021), Statistikaameti andmed, autorite koostatud.

Tabelist 2 selgub, et kõigil kolmel leibkonnal on suurim kulukategooria toit ja mittealkohoolsed joogid. See kaubagrupp moodustab 29% lasteta üle 64-aastaselt paari tarbimiskorvist, olles 8,9 PP suurem kahe lapsega paaride ning 6,1 PP lasteta leibkondade osakaalust. Suurimad erinevused nende leibkondade vahel on veel transpordi kulutustes, kus eakate ning kahe lapsega paari erinevus on 7 PP ja eluaseme kulutustes, kus samade paaride vahe on 6 PP. Seega hinnatõus ühes tootekategoorias mõjutab leibkondi erineva tugevusega.

Leibkondadel on erinevad ostukorvid, kuid lisaks sellele mõjutab leibkonna inflatsiooni ka ostukoht. Kui külastatavas poes on sooduspakkumised või omab keegi leibkonnast kliendikaarti, siis makstakse toote eest hinda, mis teistele leibkondadele ei pruugi kehtida. Seejuures kirjeldavad personaalsed pakkumised vaid väikest osa inflatsiooni heterogeensusest – Prantsusmaal 3% ja Saksamaal 7%. (Kiss & Strasser, 2024)

Olulisem põhjus on seevastu piirkondlik tegur, sest hinnad võivad erineda sõltuvalt asukohast. Samuti ei ole hinnatõus ning see, kui tihti hindu tõstetakse, piirkonniti samad. Kiss

ja Strasser (2024) leidsid, et hinnavaheed suurlinna ja maapiirkonna vahel selgitavad ligi 40% kogu inflatsiooni erinevusest, seda nii Prantsusmaal kui ka Saksamaal.

Leibkondade inflatsioonimäärade erinevus ei eksisteeri ainult ühes kindlas ajahetkes. Heterogeensuse püsivust uurinud Kiss ja Strasser (2024) täheldasid, et inflatsiooni varieeruvust kirjeldavad nii püsivad leibkonnapõhised tegurid, mille alla kuuluvad näiteks nende harjumused, kui ka ajaline varieerumine leibkondade vahel. See hõlmab endas nii asukohapõhiseid sooduskampaaniaid, mis omakorda peegeldab piirkondlikku majandustsüklit. Siiski tõdevad autorid, et suurt osa inflatsiooni varieeruvusest üle aja ei ole võimalik selgitada, sest leibkonnad ei tee igal perioodil parimaid võimalikke valikuid, teisisõnu ostetakse keskmisest kõrgema hinnaga tooteid kallimates poodides või poodidest, kus pole sooduspakkumisi.

Mitmed uuringud on inflatsiooni heterogeensust võrrelnud sissetulekukvintilide lõikes ning leidnud, et vaesematel leibkondadel on kõrgem inflatsioonimäär. Kaplan ja Schulhofer-Wohl (2017) leidsid, et madalaima ja kõrgeima kvintiili keskmine erinevus oli aastatel 2004–2013 0,7 PP. Stempel (2022) leidis enda 2001–2021 uuringus, et madalaima kvintiili inflatsioonimäär oli kõrgeima omast 3,1 PP võrra suurem. Siinkohal lisab autor, et inflatsioonide erinevus võib olla veelgi suurem. Seda olukorras, kui rikkamad majapidamised, kes tarbivad kallimaid tooteid, otsustavad hindade kallinedes ostma hakata odavamaid kaupaid. Selline tarbimiskorvi asendamine on madala sissetulekuga leibkondadel raske või isegi võimatu, kui juba tarbitakse odavaimaid kaupu.

Teine leibkonnagrupp, millele on uuringutes leitud keskmisest kõrgem inflatsioonimäär, on maapiirkondades elavad leibkonnad. See võib olla tingitud sellest, et maakohtades on toidupoode vähem ning seega on ettevõtetel võimalik küsida kaupade eest kallimat hinda kui linnades, kus on suurem konkurents. Lisaks võib maapiirkonna leibkondadel olla kõrgem inflatsioonimäär transpordikulude tõusu ning nende osakaalu suuruse tõttu. Flannery ja Keating (2022) leidsid enda uuringus, et vahemikus 2021–2022 oli maapiirkonna leibkondadel 0,6 PP võrra kõrgem inflatsioonimäär kui linnapiirkonna omadel, mille põhjustas transpordikulude 11,3% tõus. Riigi keskmisega, ehk 8,2%, võrreldes oli maal elavate leibkondade inflatsioonimäär 0,5 PP võrra kõrgem. Seejuures moodustasid transpordikulud 18,1% maapiirkonna leibkondade tarbimiskorvist, mis on 5,4 PP suurem kui linnas elavatel.

Vanusegruppide lõikes on tarbimiskorvid leibkondades väga varieeruvad ning seega võib osadel gruppidel olla kõrgem inflatsioonimäär. Nii on leidnud Janský ja Hait (2016), et

16 aasta keskmine erinevus riigi keskmise ning pensionärist peaga leibkonna vahel oli 0,5 PP. Eakate suuremast inflatsioonimäärast on kirjutanud ka Ioannidis (2025), kelle uuringus oli pensionäride inflatsioon riigisisest 0,2 PP võrra kõrgem.

Kiss ja Strasser (2024) leidsid, et Prantsusmaal tõuseb inflatsioonimäär peaaegu kogu elutsükli vältel, kuid langevas tempos. Saksamaal aga inflatsioon väheneb 50. eluaastani ning seejärel hakkab tõusma. Eakate leibkondade kõrgem inflatsioonimäär on tingitud eelkõige eluasemest ning tervishoiukuludest (Ioannidis, 2025). USA-s on leitud, et tervisekulude osakaal eakatel on peaaegu kaks korda kõrgem kui ülejäänud valimil (Hobijn & Lagakos, 2005). Nendes tootekategooriates on asenduskaupu raske või võimatu saada, sest näiteks ravimeid ei saa muu tootega asendada ning seega jätkatakse nende ostmist ka pärast hinnatõusu.

Inflatsiooni heterogeensust vanusegruppide vahel on oluline teada. Sotsiaalkindlustushüviste määramisel kasutatakse Eestis tarbijahinnaindeksit, kuid kuna see põhineb keskmisel tarbimiskorvil, siis jäävad osad leibkonnad, näiteks eakad, vajalikest toetustest ilma, sest THI ei peegelda nende leibkondade tegelikku hinnatõusu (Sotsiaalkindlustusamet, 2026). Hobijn ja Lagakos (2005) toovad enda uuringus välja, et sotsiaaltoetused USA-s oleksid keskmiselt olnud 3,8% (ehk aastas ligikaudu 350€) suuremad, kui hüviste määramisel kasutatuks üldise tarbijahinnaindeksi asemel eakatele kohandatud alternatiivset indeksit.

Nii täiskasvanute kui ka laste arv leibkonnas muudavad majapidamise inflatsioonimäära, sealhulgas on tähtis ka laste vanus. USA-s elavad leibkonnad, kus lapsed ei ole veel täisealised, kogesid keskmisest 0,2 PP võrra madalamat inflatsiooni. Seda põhjustab see, et neil peredel on väiksed kulutused tervisele ning nad ei ole kõrghariduse eest veel maksma hakanud. (Hobijn & Lagakos, 2005) Laste arvust tuleneva inflatsiooni erinevusest annab märku ka Flannery ja Keating (2022) Iirimaal läbi viidud uuring, milles leiti, et ühe täiskasvanuga lastega leibkondadel on riigi keskmisest kõrgem inflatsioonimäär, täpsemalt 2,7 PP. Seevastu oli kahe täiskasvanu ja 1–3 lapsega leibkonna inflatsioon keskmisest 0,3 PP võrra väiksem. Erinevus on märgatav, sest neil leibkondadel oli erinev kulustruktuur ja hinnatõus tootekategooriates, näiteks tõusid Iirimaal ajavahemikus 2017–2022 üürihinnad 27,5%.

Järgnevalt on tehtud tabel 3, milles võrreldakse varasemates uuringutes kasutatud meetodikaid ja nendes tehtud eeldusi. Tabelis 3 võrreldakse neid uuringuid, milles toodi välja leibkondade vahelised erinevused inflatsioonis.

Tabel 3

Varasemate uuringute metoodika võrdlustabel

Autor (riik)	Eeldused	Andmed	Metoodika
Kaplan ja Schulhofer-Wohl, 2017; (USA)	Leibkondade tarbimiskorvid kui ka toodete eest makstavad hinnad on erinevad ja inflatsiooni heterogeensus tulenebki just nendest.	THI, KNCP (leibkondade tehingute info)	Tehingud koondati kvartali kaupa, et leida korduvaid kaupu; Hindasid võrreldi eelmise aasta omaga, et vältida hooajalisust; arvutati Laspeyresi, Paasche ja Fisheri indeksid
Stempel, 2022; (USA)	Inflatsiooni heterogeensus tuleneb ainult kulustruktuuride või tootekategooriate inflatsioonimäärade erinevusest.	THI, THHI, CES (leibkondade kulutuste uuring)	Youngi indeksi sarnane valem, arvutatakse kõigi kulukategooriate aastase inflatsioonimääradega, mida on kaalutud kategooriate osakaaludega
Flannery ja Keating, 2022; (Iirimaa)	Leibkondadel on sama hinnamuutus iga toote puhul; HBS ja THI kaalude erinevused on kõikides leibkondades ühesugused.	THI, LEU, HFMCE (leibkondade rahaliste lõpptarbimis-kulutused)	Laspeyresi hinnaindeks, kus kasutatakse kindlaid leibkonnagruppide kaale; LEU ja THI kaalud kooskõlastatakse, sest LEU võib teatud kulutusi alahinnata, nt alkohol
Janský ja Hait, 2016; (Tšehhi)	Tarbimiskorv on fikseeritud, toodete asendamist ei toimu.	THI, LEU	Laspeyresi hinnaindeks; kulutuste andmeid uuendati igal perioodil; HBS-i kulutuste sidumine hinnaindeksitega
Ioannidis, 2025; (Kreeka)	Ühe hinna eeldus; inflatsiooni heterogeensus tuleneb kulustruktuuride erinevusest.	LEU, ELSTAT hinnauuring	Laspeyresi hinnaindeks; eakate tarbimiskorvi uurimisel arvutati kaalud iga aasta uuesti, et tagada ajakohasus
Hobijn ja Lagakos, 2005; (USA)	Leibkondadel on sama hinnamuutus iga toote puhul.	THI, CES	Võrreldes jooksva perioodi hindu 12 kuud varasematega, eemaldati hooajalised hinnakõikumised; kaale uuendati igal perioodil

Allikas: Autori koostatud

2. Inflatsiooni heterogeensus leibkonnatüüpide lõikes Eestis

2.1. Andmed ja meetodika

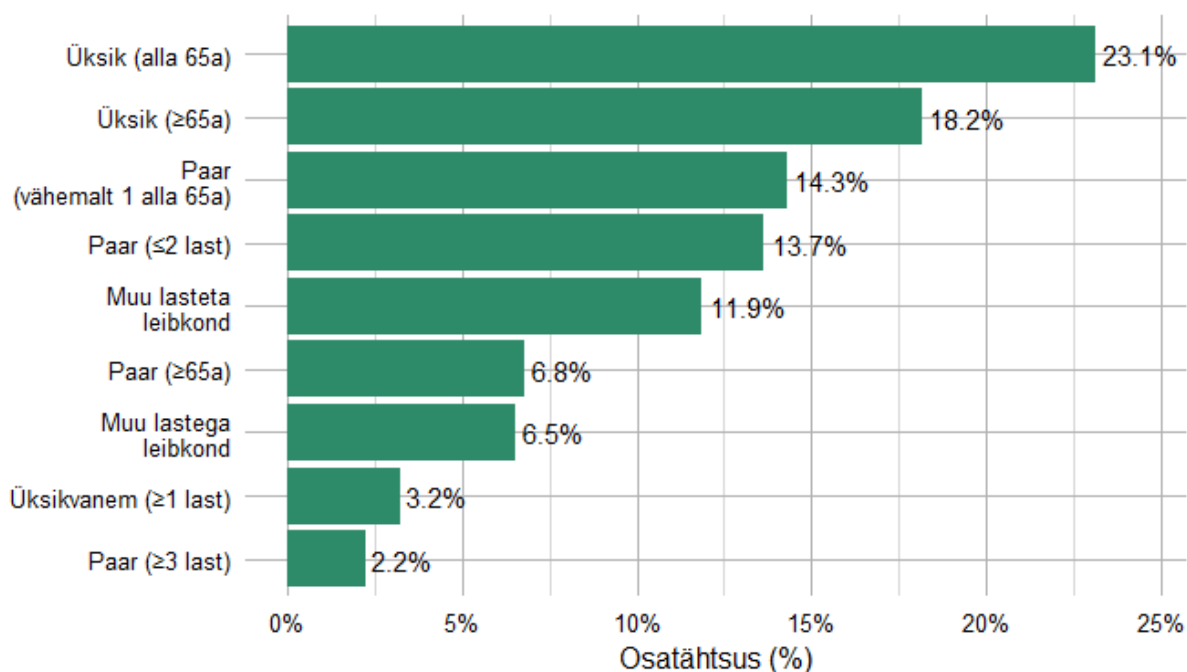
Töö empiirilises osas on kasutatud kvantitatiivset analüüsimeetodit. Autorid kasutavad leibkonnaspetsiifiliste inflatsioonide arvutamiseks Laspeyresi indeksil põhinevat meetodit, nagu on seda tehtud ka varasemates uuringutes. Esmalt leitakse leibkondade kulutuste kaalud tarbimiskorvis, seejärel võetakse nendes kategooriates hinnamuutuste andmed aastatel 2020–2025 ning arvutatakse leibkonnaspetsiifilised inflatsiooninäitajad. Erinevate toodete ja teenuste kategooriate hinnamuutused on võetud Eurostati avalikest andmetest. Leibkondade detailsemaks analüüsiks ning nende tarbimiskorvide kulutuste kaalude leidmiseks on kasutatud projekti "Uuring leibkondliku elatusmiinimumi määramise meetodika väljatöötamiseks" käigus leitud tarbimiskorve. Projekti andmed põhinevad Statistikaameti leibkonna eelarve uuringutel, mis viidi läbi aastatel 2019 ja 2020. Projekti teostaja oli Eesti Rakendusuuringute Keskus Centar (edaspidi Centar) ja käesoleva töö autorid on saanud loa nende agregeeritud andmete kasutamiseks. Tegemist ei ole isikuandmetega. Andmeid on töödeldud ja analüüsitud programmis Microsoft Excel ning statistikaprogrammis R (versioon 4.3.3), kasutades arenduskeskkonda RStudio.

Andmed leibkondade agregeeritud kulutuste kohta saadi Centarist Excel failina. Failis on kulud liigitatud individuaalse tarbimise eesmärgi klassifikaatori (COICOP) alusel, mis jagab tarbimiskulutused hierarhilistesse kategooriatesse. Failis on eraldi I ja II taseme COICOP eesti-keelsed pealkirjad ja koodid. Autorid otsustasid kasutada esialgu täpsemat, II taseme liigitust, et oleks võimalik tuvastada detailsemad kululiigid, mis mõjutavad leibkonna inflatsiooni. Centarist saadud andmestikus on 55 erinevat kululiiki iga leibkonna kohta (Lisa B). Andmed on eraldi 2019 ja 2020 aasta kohta ning kulude suurus on antud ühe leibkonnaliikme kohta OECD ekvivalentsusskaala alusel. Eurostati definitsiooni järgi omistatakse ekvivalentsusskaalal esimesele täiskasvanule kaal 1, igale järgnevale 14-aastasele ja vanemale leibkonnaliikmele kaal 0,5 ning igale alla 14-aastasele lapsele kaal 0,3 (Eurostat, n.d.). Leibkonna kogukulutused jagatakse saadud kaaluga, mis annab kulutuse ühe leibkonnaliikme kohta. See meetod teeb erinevate liikmete arvuga leibkonnad võrreldavaks ja arvestab mitme liikmega leibkondade kulude säästu. See tähendab, et suuremates leibkondades on osad kulud, nagu eluase ja kommunaalteenused, jagatavad leibkonnaliikmete vahel, mistõttu on ühe liikme kulutused madalamad kui üksikisikul.

Andmetes on olemas järgnevad leibkonnatüübid lähtuvalt liikmete arvust ja vanusest kulukvartiilide lõikes (9534 vaatlust kahe aasta peale kokku):

- kuni kahe sõltuva lapsega paar (1476 vaatlust);
- vähemalt kolme sõltuva lapsega paar (317 vaatlust);
- muu lastega leibkond, sh ala- ja täisealiste lastega paar (801 vaatlust);
- ühe või enama lapsega üksikvanem (272 vaatlust);
- muu lasteta leibkond (1354 vaatlust);
- paar, kellest vähemalt üks alla 65-aastane (1655 vaatlust);
- üksik alla 65-aastane (1360 vaatlust);
- üksik 65-aastane ja vanem (1317 vaatlust);
- üle 65-aastane paar (982 vaatlust).

Töös kasutatud leibkonnatüübid moodustavad 100% kõikidest leibkondadest. Joonisel 1 on kujutatud leibkondade osatähtsus, mis on arvatud kaalutud leibkondade arvu põhjal aastate 2019 ja 2020 keskmisena. Suurima osatähtsusega leibkonnatüübid on üksikud alla 65-aastased (23,1%) ning üksikud 65-aastased või vanemad (18,2%). Väiksema osatähtsusega on 1 või enama lapsega üksikvanemad (3,2%) ning üle kolme lapsega suurpered (2,2%).

Joonis 1. Leibkondade osatähtsus 2019 ja 2020 keskmise.

Allikas: Centarilt saadud Statistikaametilt päritud andmed, autorite koostatud.

Leibkonnad on jagatud vanuse ja liikmete põhjal kolme suuremasse kategooriasse: eakad, lasteta leibkonnad ja lastega leibkonnad. Üle 65-aastaste paar ning üle 65-aastased üksikud moodustavad kategooria eakad, mille summeeritud osatähtsus on 25%. Lastega

leibkondade kategooria osatähtsus on 25,7% ja selle moodustavad kõik 1 või suurema arvuga lastega leibkonnad. Lasteta leibkondade kategooria, osatähtsusega 74,3%, moodustavad järgmised leibkonnatüübid:

- muu lasteta leibkond
- üksik 65-aastane ja vanem
- üle 65-aastane paar
- paar, kellest vähemalt üks alla 65-aastane
- üksik alla 65-aastane

Sarnased osatähtsused on leitavad ka Statistikaameti ametlikust andmebaasist „LEM01: Leibkonnad tüübi järgi“. Selles andmebaasis on 2019 ja 2020 keskmine lastega leibkondade osatähtsus 25% (lasteta 75%) ning üle 65-aastaste liikmetega leibkondade osatähtsus 24,5% (Statistikaamet, 2025).

Enne kulukaalude arvutamist on võrreldud 2019 ja 2020 aasta leibkondade tarbimisstruktuure, et hinnata, kas kulukaalud tuletada ühe baasaasta andmete põhjal või kasutada mõlema aasta keskmist. Kulukaal on defineeritud kui konkreetse tarbimiskategooria kulutuste osakaal leibkonna kogukulutustes. See võimaldab kirjeldada leibkondade erinevusi tarbimisstruktuuris ning on oluline komponent leibkonnaspetsiifilise inflatsiooni arvutamisel. Kuna kahe aasta kulukaalude vahel ei esine märkimisväärseid erinevusi, kasutatakse mõlema aasta keskmist tarbimiskorvi. 2019 ja 2020 aasta kululiikide kaalude erinevus on keskmiselt 0,2 PP. See lähenemine vähendab üksiku aasta eripära, eelkõige COVID-19 pandeemia mõju 2020. aasta tarbimisharjumustele, andes stabiilsema hinnangu leibkondade tüüpilisele tarbimisstruktuurile.

Analüüsis kasutatud andmestik ei hõlma alkoholi- ega tubakatooteid, mistõttu ei ole nende hinnamuutused arvestatud inflatsiooninäitajate arvutamisel. Selle kategooria mittekasutamist toetavad osad varasemad uuringud, milles on kirjutatud, et leibkonnad ei pruugi anda täit informatsiooni nii alkoholi- kui ka tubakatoodete kohta, sest nendel toodetel ei ole ühiskonnas head mainet (National Research Council, 2013). Andmestikus puudub ka info hotellides ja restoranides tehtud kulutuste kohta, mille osakaal Eurostati 2019–2020 andmetel on keskmiselt 7% (Eurostat, 2025a). Samas andmebaasis on alkoholi- ja tubakatoodete osakaal keskmiselt 7,6%. Need piirangud tekitavad erinevuse töös kasutatud ja ametlikest andmebaasidest leitavate kululiikide osakaaludes ning keskmiste inflatsioonide võrdluses.

Töös kasutatud andmetes moodustavad suurima osakaalu toit ja mittealkohoolsed joogid (27,1%), eluasemega seotud kulud (20,6%) ning isiklike transpordivahendite kasutamine (8,88%). Eurostati andmebaasist *Final consumption expenditure of households, by consumption purpose* saadud 2019. ja 2020. aasta keskmised korrigeeritud osakaalud on vastavalt 23,7%, 21,9% ning 12,7% (Eurostat, 2025a). Caisl *et al.* (2023) on toonud välja, et Euroopa Liidu liikmesriikides kulutavad leibkonnad eelarvest keskmiselt 27% toidule, mis on kooskõlas ka käesolevas töös arvestatud osakaaluga.

Tarbimise kategooriate hinnamuutuste andmed on võetud Eurostati andmebaasist *Harmonised index of consumer prices (HICP) - ECOICOP ver.2 - indices and rates of change, monthly data* (Eurostat, 2025b). Valitud on Eesti hinnamuutuste andmed kõigis kategooriates 2020–2025 aastal. Kulukaalude ühendamiseks inflatsiooni andmetega on leitud vastavad kategooriad Eurostati andmetest. Selleks võrdlesid autorid Excelis üksikhaaval kõiki 55 Centari andmetes olevat kululiiki Eurostati ECOICOP (*European Classification of Individual Consumption according to Purpose ver. 2*) kategooriatega. Võrdluse aluseks on võetud COICOP tase I kood ning sama kategooria COICOP tase II eestikeelne kirjeldus. Centari andmetes olevad kululiikide kategooriad ei vasta kõik täpselt Eurostati ECOICOP koodidele. Suurem osa kulukategooriaid on tasemel II, kuid mõnele detailsemale kategooriale on leitud vaste ka kolmanda taseme koodile. Leidub ka kategooriaid, millele otsest vastet ei ole.

Vasteid ei ole leitud 8-le täpsustamata kategooriale (näiteks „Riietus ja jalatsid (täpsustamata)“). Samuti ei ole Eurostati andmetes kategooriaid „Mineraalvesi, muud alkoholita joogid, puu- ja köögiviljamahlad“ ning „Kohv, tee ja kakao“. Need mitme erineva alamgrupiga kategooriad on eristatud Eurostatis veel detailsemalt. Otsest vastet mitte omavate kulugruppide arvestamiseks on agregeeritud osad kategooriad ECOICOP tasemele I. Selle tulemusel on pandud toitude ja jookidega seotud kululiigid kategooriasse „Toit ja mittealkohoolsed joogid“, eluasemega seotud kulud kategooriasse „Eluase, vesi, elekter, gaas ja muu kütus“, sideteenused- ja tooted kategooriasse „Side“ ja haridusega seotud kulud kategooriasse „Haridus ja lasteasutused“. Välja on jäänud kulukategooria „Tervishoid (täpsustamata)“, kuna Eurostatis puuduvad andmed Eesti kohta. Lisaks ei ole arvestatud järgmiste kategooriatega: „Mitmesugused kaubad ja teenused (täpsustamata)“, „Riietus ja jalatsid (täpsustamata)“ ning „Sisustus, kodutarbed ja igapäevane koduhooldus (täpsustamata)“. Neid kategooriaid pole agregeeritud, sest autorid soovisid jätta teised sarnased kategooriad madalamatele tasanditele, et oleks võimalik tuvastada detailsemaid

potentsiaalseid erinevusi. Otsust toetab veel väljajäävate kulukategooriate madal osakaal keskmises tarbimiskorvis, milleks on 0,15%. Võimalikku nihet on kontrollitud korrutades mitteamvestatav osakaal üldise 2020–2025 inflatsiooniga 49,41% (Eurostat, 2025b).

Keskmiseks nihkeks on 0,07% ehk 0,014% aastas, millel puudub oluline mõju saadud tulemustele. Pärast agregeerimist ja osade kategooriate eemaldamist on kokku 29 kululiiki, millest detailsem ülevaade on tabelis 4.

Tabel 4

Kululiigid

Kululiik	ECOICOP nimetus	ECOICOP kood
Toit ja mittealkohoolsed joogid	<i>Food and non-alcoholic beverages</i>	CP01
Rõivad	<i>Clothing</i>	CP031
Jalatsid	<i>Footwear</i>	CP032
Eluase, vesi, elekter, gaas ja muu kütus	<i>Housing, water, electricity, gas and other fuels</i>	CP04
Mööbel ja sisustus, vaibad ja muud põrandakatted	<i>Furniture, furnishings, and loose carpets</i>	CP051
Kodutekstiilid	<i>Household textiles</i>	CP052
Kodumasinad	<i>Household appliances</i>	CP053
Klaastooted, lauanõud ja tarberiistad	<i>Glassware, tableware and household utensils</i>	CP054
Majapidamis- ja aiatööriistad ning -seadmed	<i>Tools and equipment for house and garden</i>	CP055
Igapäevase koduhoolduse kaubad ja teenused	<i>Goods and services for routine household maintenance</i>	CP056
Meditsiinitooted, -vahendid ja -seadmed	<i>Medicines and health products</i>	CP061
Ambulatoorsed teenused	<i>Outpatient care services</i>	CP062
Haiglateenused	<i>Inpatient care services</i>	CP063
Isiklike transpordivahendite kasutamine	<i>Operation of personal transport equipment</i>	CP072
Veeteenused	<i>Passenger transport services</i>	CP073
Postiteenused	<i>Postal and courier services (S)</i>	CP0741
Side	<i>Information and communication</i>	CP08
Audiovisuaal-, fotograafia- ja infotöötlusseadmed	<i>Recreational durables</i>	CP091
Muud vaba aja ja kultuuriga seotud suured püsikaubad	<i>Other recreational goods</i>	CP092
Muud vabaajakaubad ja -tarbed, aiandus ja lemmikloomad	<i>Garden products and pets</i>	CP093
Vabaaja- ja kultuuriteenused	<i>Recreational services</i>	CP094
Ajalehed, raamatud ja kirjatarbed	<i>Newspapers, books and stationery</i>	CP097
Haridus ja lasteasutused	<i>Education services</i>	CP10
Kindlustus	<i>Insurance</i>	CP121
Mujal liigitamata finantsteenused	<i>Other financial services n.e.c. (S)</i>	CP12299
Ihuhooldus	<i>Personal care</i>	CP131
Mujal liigitamata isiklikud esemed	<i>Other personal effects n.e.c. (SD)</i>	CP1329
Sotsiaalkaitse	<i>Social protection</i>	CP133
Muud mujal liigitamata teenused	<i>Other services n.e.c. (S)</i>	CP13909

Allikad: (Eurostat, 2025b), Centarilt saadud Statistikaametilt päritud andmed, autorite koostatud

Inflatsioonimäärad on tuletatud Eurostati harmoneeritud tarbijahinnaindeksi (THHI) andmetest. Perioodi 2020–2025 hinnamuutuste saamiseks arvutati esmalt iga kategooria 12

kuu keskmised indeksid mõlema aasta kohta. Seejärel leiti kõikide kululiikide hinnamuutus kui 2025. aasta keskmise ja 2020. aasta keskmise indeksi suhtena (valem 1):

$$\pi_i = \frac{\overline{P}_i^{2025}}{\overline{P}_i^{2020}} - 1 \quad (1)$$

kus π_i - hinnamuutus kategoorias i
 \overline{P}_i^{2025} - kategooria i keskmine 2025. aastal
 \overline{P}_i^{2020} - kategooria i keskmine 2020. aastal

Saadud inflatsioonimäärad on ühendatud varem arvatud leibkondade kulukaaludega vastavate ECOICOP kategooriate alusel. Leibkonnaspetsiifiline inflatsioon on arvatud kaalutud keskmisena, kus kaaludeks on vastava leibkonna kulustruktuur ning komponentideks üksikute kululiikide hinnamuutused (valem 2):

$$\pi_h = \sum_{i=1}^n w_{h,i} \times \pi_i \quad (2)$$

kus π_h - leibkonna h inflatsioonimäär
 $w_{h,i}$ - leibkonna h kulukaal kategoorias i
 π_i - hinnamuutus kategoorias i
 n - kululiikide arv

Täpsemalt on leitud iga leibkonna inflatsioonimäär tarbimiskategooria inflatsioonimäärade ja nende vastavate kaalude korrutiste summana. Sellise arvutusega arvestatakse, et erinevad leibkonnad tarbivad kaupu ja teenuseid erinevas proportsioonis, mistõttu mõjutab hinnatõus neid erinevalt. Samas oluliseks eelduseks on, et leibkondade tarbimiskorvid ei muutu olulisel määral vaadeldavate aastate jooksul. Arvestades teoreetilises peatükis kirjeldatud fikseeritud tarbimiskorviga kaasnevaid nihkeid, võib tegelik inflatsiooni heterogeensus olla töös leitud tulemusest suurem.

2.2. Tulemused ja järeldused

Tulemustest on näha, et inflatsioon ei ole Eesti leibkondade lõikes ühtlane. Joonis 2 kujutab erinevate leibkonnatüüpide kumulatiivset inflatsiooni perioodil 2020–2025 ning võimaldab võrrelda, kuidas hinnatõus on mõjutanud erineva vanuse ja koosseisuga leibkondi. Kõrgeim inflatsioonimäär esineb vähemalt 65-aastaste üksikute leibkondade puhul (54,63%), millele järgnevad eakamad paarid (53,26%). Samuti on kõrgem inflatsioon üksi elavatel alla

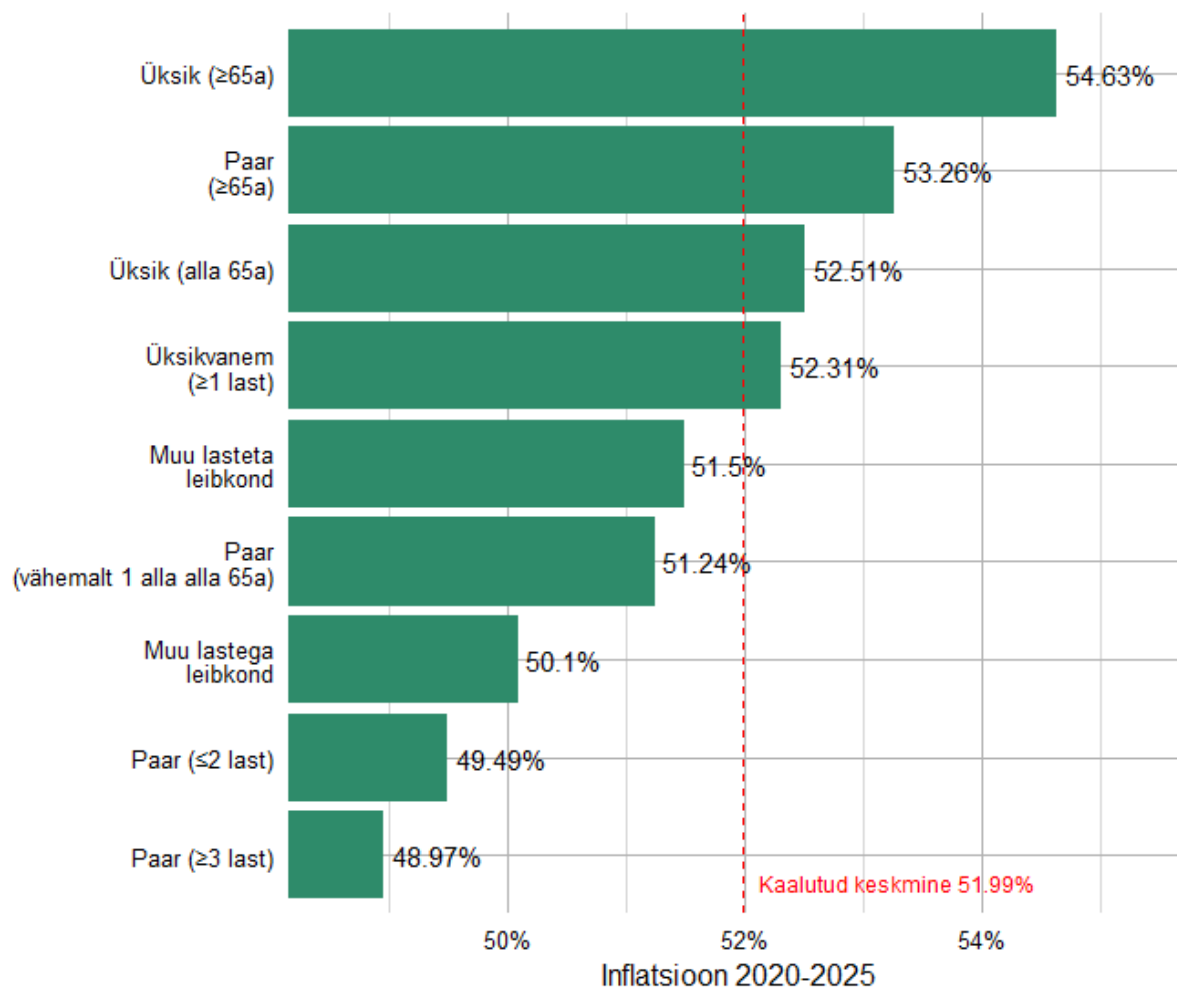
65-aastastel (52,51%) ning üksikvanematel (52,31%). Vanemaealiste liikmetega leibkondade kõrgemat inflatsiooni on kirjeldanud ka Hobijn ja Lagakos (2005), Ioannidis (2025) ning Janský ja Hait (2016). Hobijn ja Lagakos (2005) uuringus on leitud, et vanemaealiste inflatsioon on 0,2–0,3 PP kõrgem nooremate liikmetega leibkondadest. Käesolevas töös erineb üksikute üle 65-aastaste ja alla 65-aastaste inflatsioon 0,4 PP. Sama erinevus tuleb ka nooremate ja vanemate lasteta paaride võrdluses.

Madalaim inflatsioonimäär on seevastu rohkemate lastega leibkondadel, eelkõige vähemalt kolme lapsega paaridel (48,97%) ning kuni kahe lapsega paaridel (49,49%). Sarnane inflatsioon on ka muudel lastega leibkondadel, sh ala- ja täisealiste lastega paaridel (50,1%). See näitab, et lastega leibkondade tarbimisstruktuur erineb viisil, mis on vähendanud hinnatõusu kogumõju võrreldes teiste leibkonnatüüpidega.

Joonisel 2 toodud punktiirjoon tähistab leibkondade kaalutud keskmist inflatsioonitaset (51,99%). Eurostati andmebaasis on Eesti 2020–2025 üldine THHI (v.a alkoholi- ja tubakatooted) 49,41% (Eurostat, 2025b). See näitab, et tarbijahindade harmoneeritud indeks võib alahinnata Eesti leibkondade tegelikku hinnamuutust. Valimi kaalutud keskmisele kogeivad sarnast inflatsiooni 1 PP ulatuses alla 65-aastased üksi elavad inimesed, üksikvanemad, muud lasteta leibkonnad ning lasteta paarid, kes moodustavad kõigist leibkondadest kokku 52,5%. Tšehhis aastatel 1995–2010 koges keskmisele inflatsioonimäärale sarnast 1 PP ulatuses 60% majapidamistest (Janský & Hait, 2016). Samas keskmisest 2,64 PP (0,5 PP aastas) kõrgemat inflatsiooni kogevad üle 65-aastased üksi elavad inimesed, kes moodustavad kõigist leibkondadest 18,2%. Keskmisest 3,02 PP (0,6 PP aastas) madalamat inflatsiooni kogevad kolme või enama lapsega paarid, moodustades leibkondadest ainult 2,2%.

Üle 65-aastaste üksi elavate inimeste inflatsioon erineb kolme või enama lapsega paaridest 5,66 PP ehk keskmiselt 1,13 PP aastas. Suhteline keskmine inflatsioonierinevus arvestades perioodi keskmist aastast THHI muutust 8,36% (Eurostat, 2025b) on 13,52%. Kukk *et. al* (2025) leidsid, et inflatsiooni heterogeensus aastatel 2005–2011 erinevate gruppide vahel oli keskmiselt 0,72 PP ning maksimaalne erinevus 2008. aasta neljandas kvartalis 2 PP. Käesolevas töös saadud erinevus on 0,41 PP suurem, mida võib põhjustada suurem hinnamuutus 2023. ja 2024. aastal. Arvestades Eesti 2005–2011 keskmist aastast hinnamuutust 4,92% (Eurostat, 2025b) ja Kukk *et. al* (2025) töös leitud keskmist inflatsiooni heterogeensust, on suhteline inflatsioonierinevus 14,63%, mis erineb käesolevas töös saadud tulemusest 1,11 PP. See näitab, et tarbimiskorvide struktuurist tulenev suhteline inflatsiooni

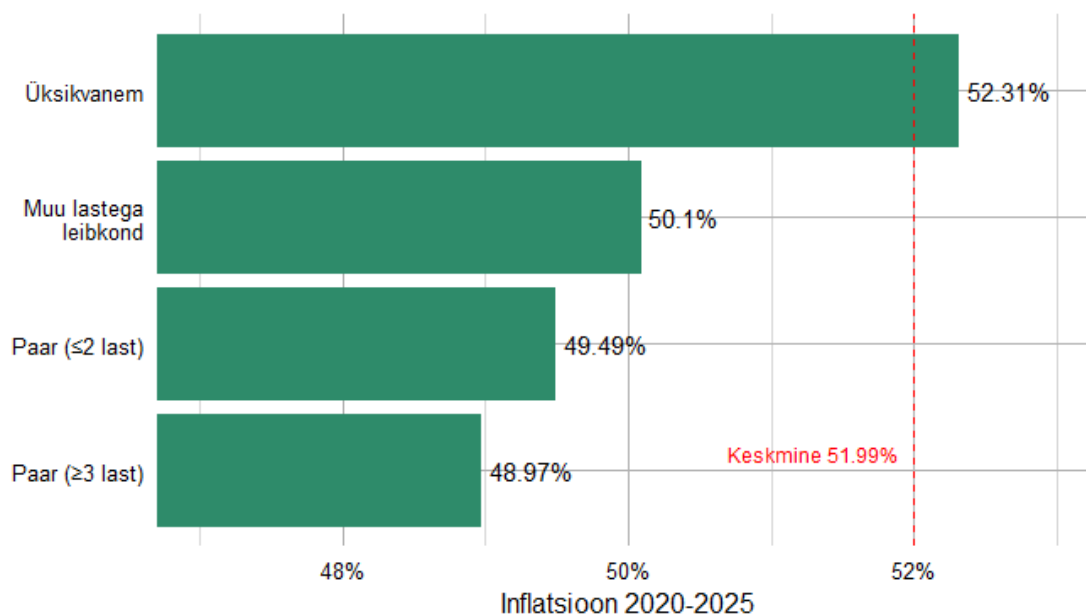
heterogeensus Eestis on jäänud sarnasele tasemele, vaatamata erinevusele üldises hinnamuutuse tempos.

Joonis 2. Erinevate leibkondade inflatsioonimäärad 2020–2025.

Allikas: Centarilt saadud Statistikaametilt päritud andmed, autorite koostatud.

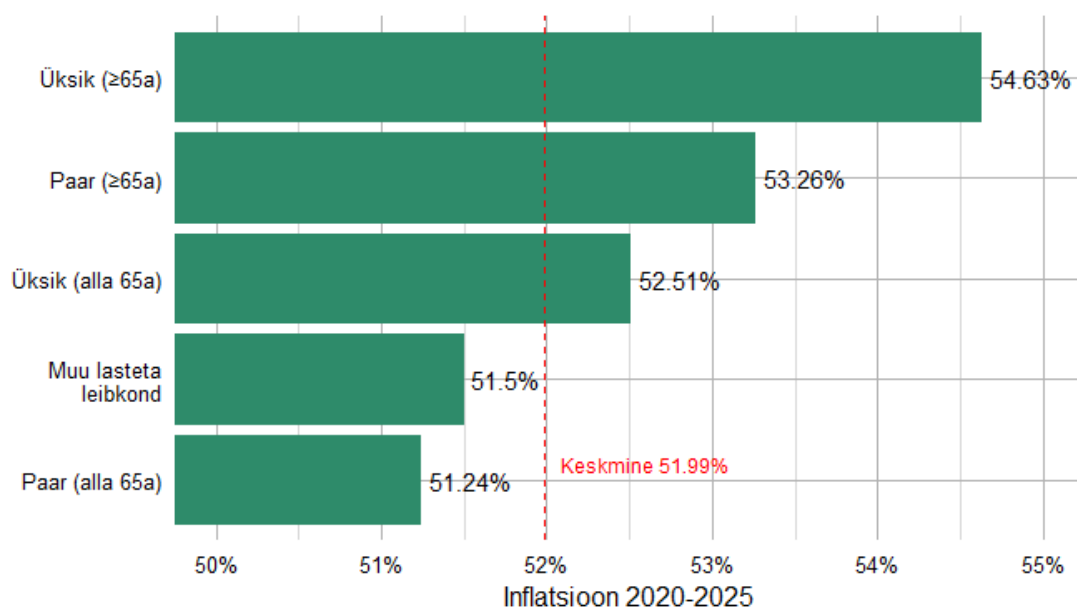
Joonisel 3 on toodud välja ainult lastega leibkondade inflatsioonimäärade erinevused. Kõikidel lastega leibkondadel on kas sarnane või väiksem inflatsioon võrreldes valimi kaalutud keskmisega (51,99%), mis viitab sellele, et lastega paaride tarbimisstruktuur vähendas inflatsioonimõju võrreldes teiste leibkonnatüüpidega. Lastega leibkondade omavaheline erinevus on 3,34 PP. Suurim inflatsioon on selles kategoorias üksikvanematel (52,31%), kelle inflatsioon on lähedal keskmisele, ning madalaim hinnamuutus üle 3 lapsega paaridel (48,97%). Kolme madalaima inflatsioonimääraga leibkonnad moodustavad kõikidest leibkondadest 22,4%. See näitab, et umbes viiendik leibkondadest kogeb valimi keskmisest madalamat hinnatõusu.

Joonis 3. Lastega leibkondade inflatsioonimäärad 2020–2025.

Allikas: Centarilt saadud Statistikaametilt päritud andmed, autorite koostatud.

Joonisel 4 on toodud välja ainult lasteta leibkondade, sealhulgas ka eakate, inflatsioonimäärade erinevused. Kõikidel lasteta leibkondadel on olnud kas sarnane või suurem hinnatõus võrreldes valimi keskmisega. Lasteta leibkondadest on kõrgeim inflatsioonimäär üksikutel ja koos olevatel eakatel, mis näitab, et isegi kui vanemaealiste leibkonna sissetulekusse panustavad kaks inimest, siis kulustruktuuri sarnasuse tõttu on neil inflatsioon endiselt keskmisest kõrgem. Erinevus üle 65-aastaste üksi elavate ja alla 65-aastaste paaride vahel on 3,39 PP, mis on sarnane lastega leibkondadele. Lasteta leibkondade osatähtsus kõigist leibkondadest on 74,3%, mis näitab, et enamik leibkondi kogeb keskmisele sarnast või suuremat hinnatõusu. Samas kahe suurima inflatsiooniga leibkonnatüübi osatähtsus on 25%. See näitab, et ligikaudu neljandik kõigist Eesti leibkondadest kogeb valimi keskmisest kõrgemat inflatsiooni. See on sarnase osakaaluga nende leibkondadega, kes kogevad keskmisest madalamat hinnatõusu.

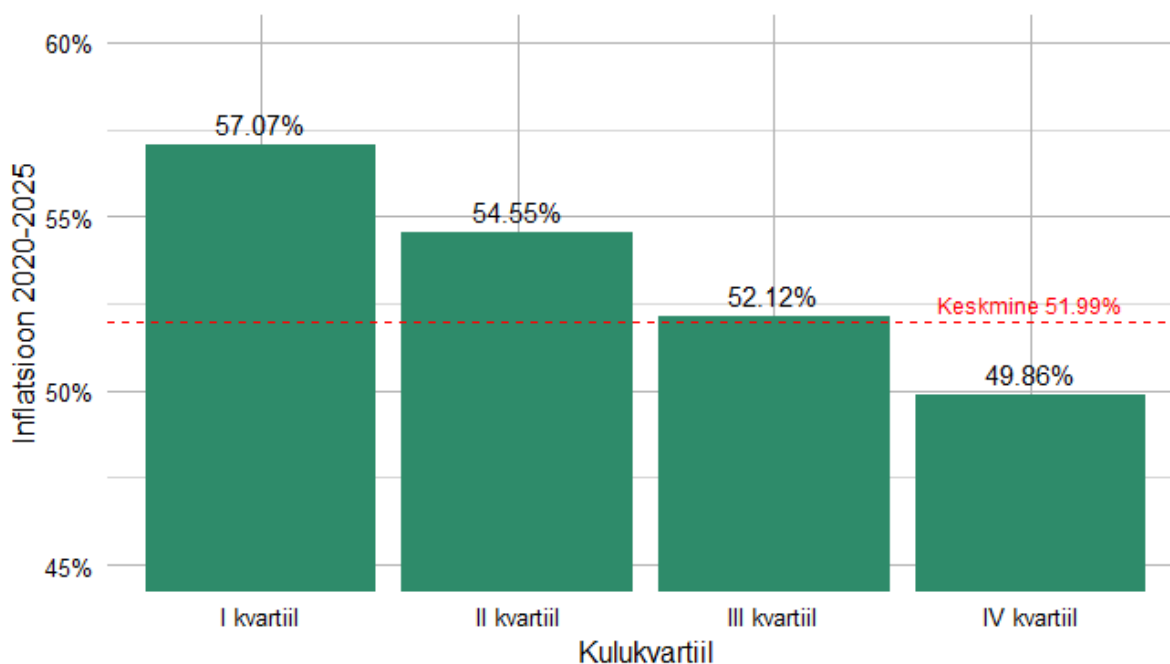

Joonis 4. Lasteta leibkondade inflatsioonimäärad 2020–2025.

Allikas: Centarilt saadud Statistikaametilt päritud andmed, autorite koostatud.

Joonis 5 illustreerib inflatsiooni heterogeensust kulukvartiilide lõikes. Kujuneb välja selge tulemus, et leibkonna kulutuste tõustes inflatsioonimäär väheneb. I kvartiili leibkonnad kogesid kumulatiivset inflatsiooni 57,07%, samas kui kõrgeima kulutustega IV kvartiili leibkondade inflatsioon oli 49,86%. Kvartiilide erinevus 7,21 PP (1,44 PP aastas) näitab, et madalama kulutasemega leibkondade ostujõud kahanes perioodi jooksul rohkem kui suurema kulutasemega leibkondadel. Autorid kasutavad tulemuste võrdlemisel varasemate töödega andmetes olevat kulukvartiili sissetulekukvartiili lähendina.

Inflatsiooni heterogeensust sissetulekukvintiilide lõikes on kirjeldanud Kaplan ja Schulhofer-Wohl (2017), Stempel (2022) ning Kukk *et al.* (2025). Kaplan ja Schulhofer-Wohl (2017) on samuti näidanud, et madalama sissetulekuga leibkonnad kogevad suuremat inflatsiooni. Samas töös on ka välja toodud, et inflatsiooni heterogeensuse tõttu võib ebavõrdsus leibkondade ostujõus suureneda kiiremini, kui nominaalses sissetulekus. Stempel (2022) leidis mitme erineva riigi põhjal, et alumise ja ülemise kvintiili erinevus aastatel 2001-2021 oli kuni 8,56 PP (0,43 PP aastas). Ta on ka välja toonud, et alumise kvintiili leibkonnad kulutavad suurema osa sissetulekust suurema hinnatõusuga esmatarbekaupadele ning suurema sissetulekuga leibkonnad seevastu kulutavad rohkem vaba aja ja kultuuriga seotud tegevustele, mille hinnatõus on väiksem.

Joonis 5. Inflatsioonimäärad 2020–2025 kulukvartiilide lõikes.

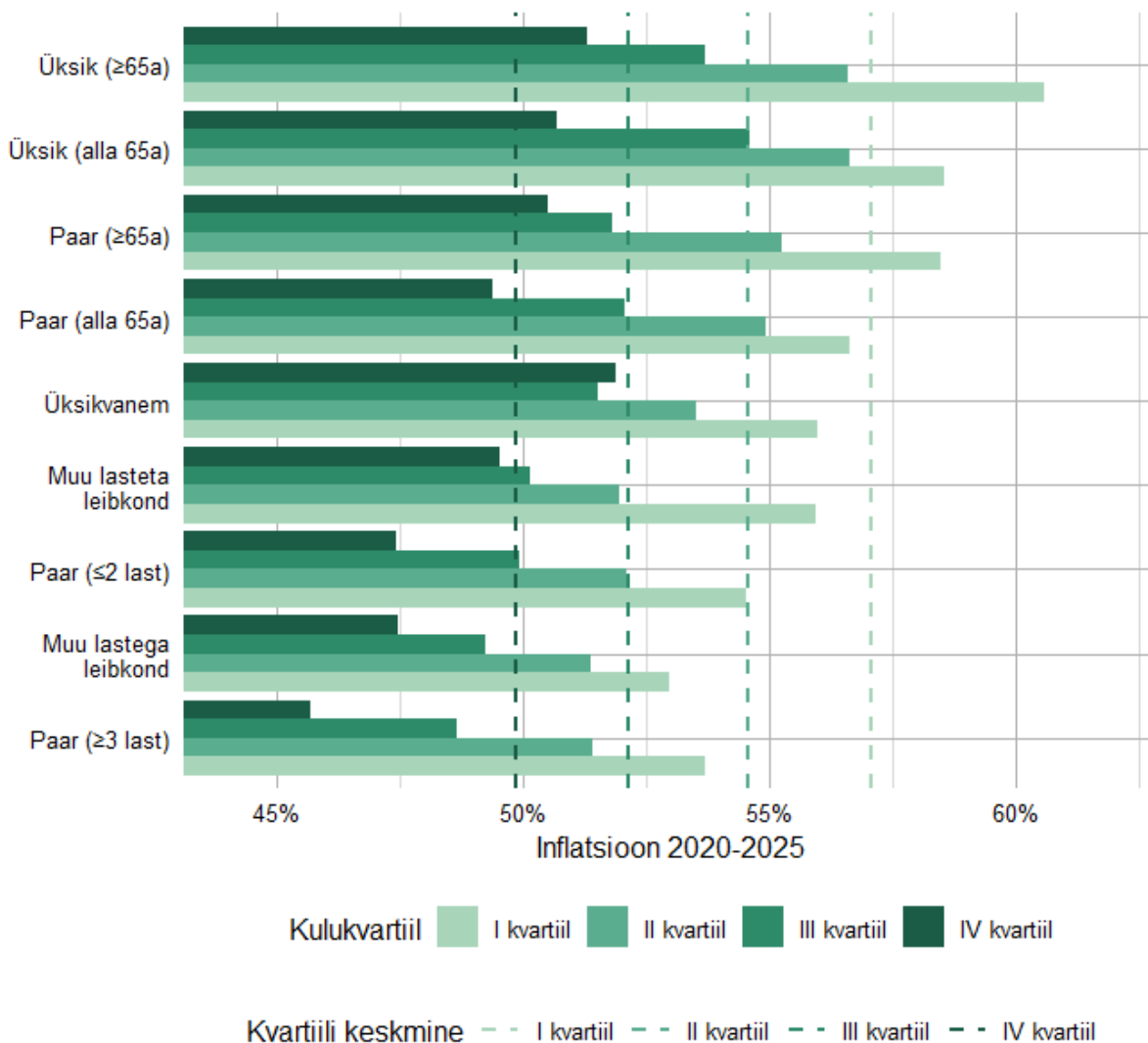
Allikas: Centarilt saadud Statistikaametilt päritud andmed, autorite koostatud.

Kukk *et al.* (2025) on leidnud, et personaalsed inflatsioonimäärad erinevad sissetulekukvintiiilide lõikes 1,4 PP aastas. Arvestades uuringu perioodi keskmist aastast inflatsiooni on suhteline heterogeensus 28,46%. Käesolevas töös on suhteline heterogeensus kulukvartiilide lõikes 17,22%. Osa tulemuste vahelisest erinevusest tuleneb sellest, et kvintiiilid jagavad rahvastiku viieks, mis toob esile rohkem äärmuslikke grupe. Antud töös leitud väiksem suhteline heterogeensus näitab seda, et kõrgema inflatsiooniga perioodil on jäänud erinevus kulukvartiilide lõikes sarnaseks.

Joonis 6 kujutab inflatsiooni leibkondade ja kulukvartiilide lõikes. Tulemused näitavad, et väiksema kulutasemega leibkonnad (I kvartiil) kogevad suuremat inflatsiooni kui suurema kulutasemega leibkonnad (IV kvartiil) kõigis leibkonnatüüpides. Üksiku üle 65-aastase I kvartiili (60,58%) ja vähemalt kolme sõltuva lapsega paari IV kvartiili (45,68%) erinevus on 14,9 PP ehk 2,98 PP aastas. Võttes arvesse perioodi keskmise aastase hinnamuutuse (8,36%), on suhteline erinevus 35,65%.

Jooniselt 6 on ka näha, et leibkonna kulutuste suurenedes väheneb inflatsioon kõigis leibkondades välja arvatud üksikvanematel. Selles leibkonnatüübis on III kvartiili hinnatõus 0,39 PP väiksem kui IV kvartiilis. Joonisel olevad katkendlikud jooned näitavad vastava kvartiili keskmist inflatsioonimäära. Hinnatõus on olnud valimi keskmisest suurem igas

kvartiilis üksi elavatel inimestel. Tulemustest selgub, et kvartiilide vahelised erinevused leibkondade lõikes ei ole võrdsed ja kõige haavatavamad on üksi elavad inimesed.

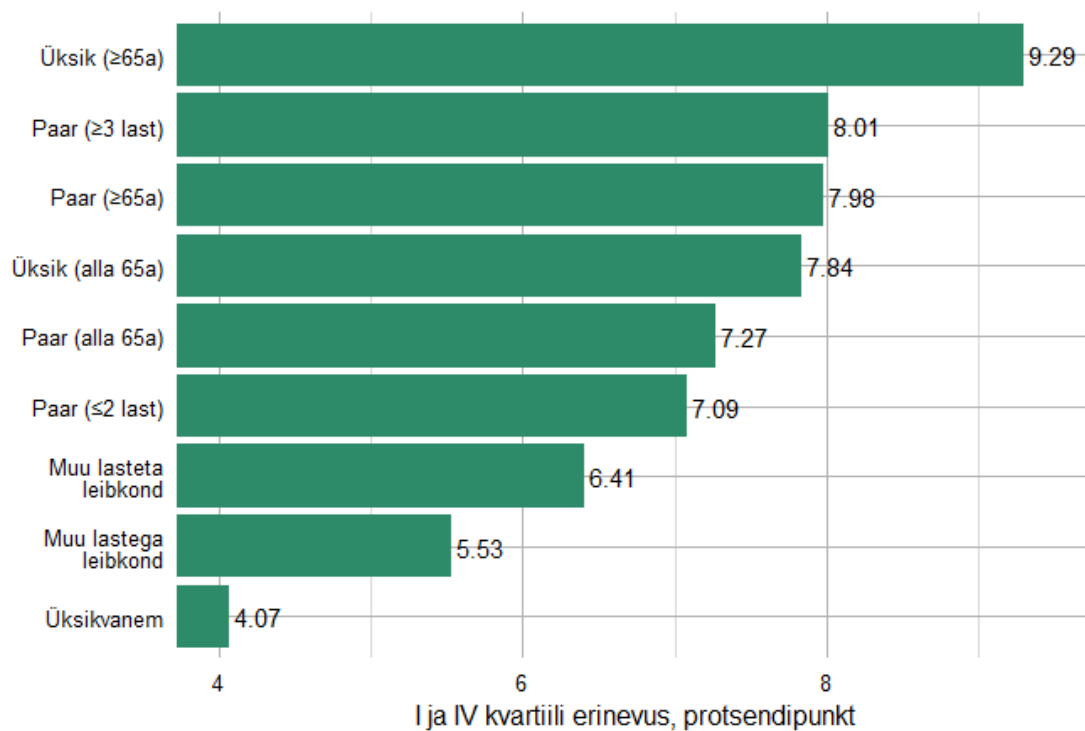
Joonis 6. Leibkondade inflatsioonimäärad 2020–2025 kulukvartiilide lõikes.

Allikas: Centarilt saadud Statistikaametilt päritud andmed, autorite koostatud.

Kaplan ja Schulhofer-Wohl (2017) on leibkondade inflatsioonimäärade heterogeensust kirjeldanud kvartiilhaarde (ingl. *interquartile range* ehk IQR) abil. Kvartiilhaare on statistiline näitaja, mis kirjeldab valimi 75. protsentiili ja 25. protsentiili erinevust (ScienceDirect, n.d.). Kaplan ja Schulhofer-Wohl (2017) leidsid, et perioodil 2004–2013 on USA leibkondade inflatsioonimäärade kvartiilhaare 6,2–9,0 PP aastas. Samas töös on ka välja toodud, et enamus erinevusest tuleneb samade toodete eest makstud hindade erinevuse tõttu ning tarbimiskorvide erinevus moodustab sellest 7% (0,43–0,63 PP). Kaplan ja Schulhofer-Wohl (2017) töös leitud tarbimiskorvide erinevusest tuleneva heterogeensuse

ning USA 2004-2013 keskmise aastase inflatsiooni 2,51% (Eurostat, 2025b) põhjal on suhteline hinnamuutuse kvartiilhaare sellel perioodil keskmiselt 21,12%. Kuna Kaplan ja Schulhofer-Wohl (2017) uuringu valim on 50 000 leibkonda ja käesolevas töös on leibkonnad juba agregeeritud, saab võrdluseks võtta varasemalt kirjeldatud tulemused. Arvestades ainult leibkonnatüpe või kulukvartiile, jääb Eestis suhteline heterogeensus vahemikku 13,5%–17,2%. Võttes arvesse mõlemad tunnused kombineeritult (36 vaatlusrühma), tõuseb suhteline heterogeensus 35,65%-ni. Võrreldes seda Kaplan ja Schulhofer-Wohl (2017) töö põhjal leitud tulemusega, ilmneb, et vaadeldaval perioodil oli Eesti inflatsiooni mõju leibkondadele ligikaudu 1,7 korda ebaühtlasem.

Inflatsioonierinevust I ja IV kulukvartiili vahel iga leibkonnatüübi siseselt kirjeldab joonis 7. Suurim leibkonnasisene erinevus esineb üksi elavate üle 65-aastaste seas (9,29 PP), mis viitab sellele, et madalama kulutasemega üksikud eakad olid inflatsioonile eriti haavatavad võrreldes sama leibkonnatüübi kõrgema kulutasemega esindajatega. Suuremad erinevused on ka vähemalt kolme lapsega paaridel (8,01 PP) ning üle 65-aastastel paaridel (7,98 PP). See näitab, et nii eakate kui ka suurperede puhul on kulutasemel oluline roll inflatsiooni kujunemisel. Väikseim leibkonnasisene erinevus esineb üksikvanematel (4,07 PP). See viitab sellele, et üksikvanemate tarbimisstruktuur on kvartiilide lõikes homogensem võrreldes teiste leibkondadega.

Joonis 7. Leibkondade I ja IV kvartiili inflatsiooni erinevus 2020–2025.

Allikas: Centarilt saadud Statistikaametilt päritud andmed, autorite koostatud.

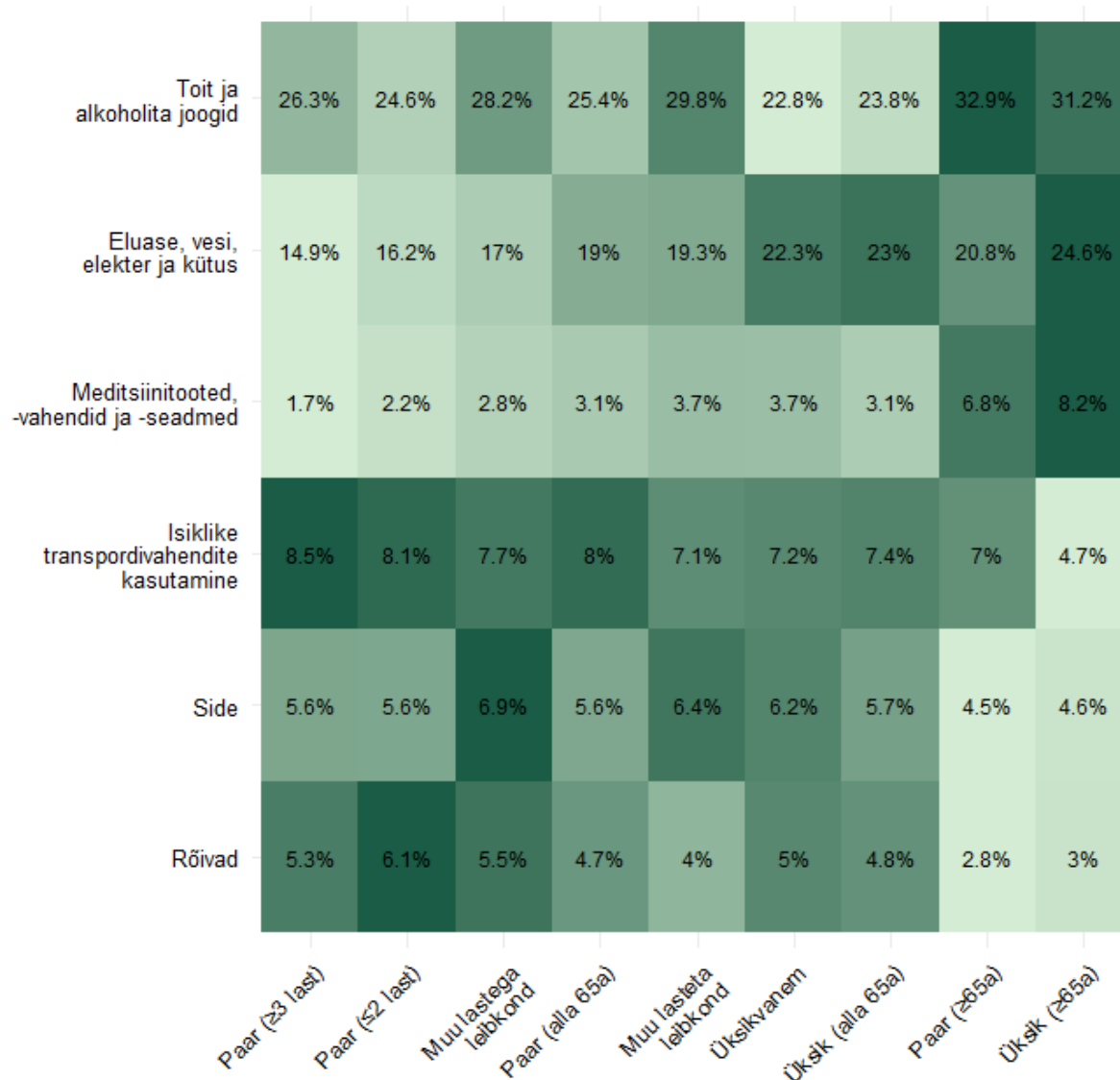
Leibkondade tarbimiskulutuste struktuuris ilmnevad erinevused sõltuvalt leibkonna koosseisust ja vanusest, kusjuures peamised erinevused on toidu, eluaseme ja tervisega seotud kulugruppides. Joonis 8 kirjeldab erinevate leibkondade tarbimiskorvide sisu, tuues välja 6 suurimat kululiiki. Toidule ja alkoholita jookidele tehtavate kulutuste osakaal on suurim eakamate leibkondade puhul, ulatudes üle 65-aastaste paaride puhul 32,9%-ni, samas kui lastega üksikvanemate puhul on see näitaja madalaim ehk 22,8%. Eluasemele, energiale ja kütusele kulub suurim osa eelarvest üksikute eakate (24,59%) ja üksikute alla 65-aastaste inimeste (23,03%) puhul, viidates püsikulude suuremale koormusele üheliikmelistes leibkondades. Ioannidis (2025) leidis enda uuringus, et toidu ja tervise kulutuste osakaal on noorematel (18–24 aastastel) 21,2% ning üle 65-aastastel 38,6%. Käesolevas töös sarnanevad tulemused eakamate kulutuste osakaaludega. Üle 65-aastaste liikmetega leibkondade kulutused toidule ja tervisele on keskmiselt 39,6%. Nooremate liikmetega leibkondadel on samade kulutuste osakaal väiksem, keskmiselt 29%. Töös ei ole andmeid detailselt 18–24 aastaste kohta, seega pole seda võimalik võrrelda.

Suuremad erinevused on ka tervise ja hariduse valdkonnas. Kui üksikud 65-aastased ja vanemad suunavad meditsiinitoodetele 8,2% oma eelarvest, siis vähemalt kolme lapsega paaridel on see vaid 1,7%. Vastupidine muutus on aga näiteks haridusele tehtud kulutuste osas, mis on suurimad vähemalt kolme lapsega paaridel (1,7%) ja väikseimad eakate leibkondade seas (0,1–0,2%). Lisaks on lastega perede eelarves olulisel kohal isikliku transpordi kasutamine, moodustades kuni 8,5% kogukuludest, samas kui eakate puhul on see keskmiselt 5,9%.

Vähemalt kolme lapsega paaridel on isiklike transpordivahendite kulude osakaal 3,8 PP võrra suurem madalaimast, kelleks on vähemalt 65-aastased üksikud leibkonnad. Side peale kulub teistest rohkem muudel lastega leibkondadel (6,9%), kuid jaotus on ebahühtlasem. Peamine erinevus on üle 65-aastaste paaride ja üksikute eakate eelarves olev sidekulude madalam osakaal, jäädes 4,5% juurde. Erinevus viitab sellele, nooremate liikmetega leibkondades on sidevahendite ning -teenuste kasutamine suurem, mistõttu moodustavad need kulutused proportsionaalselt märgatavama osa igapäevasest tarbimiskorvist kui eakate puhul.

Kulutuste osakaal riiete ja jalanõudele on suurim kuni kahe sõltuva lapsega paaride eelarves, moodustades 6,1% nende kogukuludest. See näitaja on enam kui kahekordne võrreldes eakate paaridega (2,8%), kes on antud kategoorias kõige väiksema kuluga rühm.

Kahe mainitud leibkonnatüübi vaheline erinevus on 3,3 PP, mis näitab rõivaste ja jalatsite suuremat kaalu lastega perede tarbimismustris võrreldes pensioniealiste leibkondadega.

Joonis 8. Leibkondade tarbimiskorvide osakaalude erinevused.

Allikas: Centarilt saadud Statistikaametilt päritud andmed, autorite koostatud.

Tabelis 5 on kõikide töös kasutatud kululiikide hinnamuutused perioodil 2020–2025. Analüüsidest hinnamuutusi leibkondade tarbimisstruktuuri erinevustega, saab leida, millised kululiigid mõjutavad inflatsiooni heterogeensust enim. Kõige suurema hinnatõusuga kategooria oli eluase, vesi, gaas ja muu kütus (89,6%). Eelnevalt kirjeldatud tarbimisstruktuuri jooniselt 8 on näha, et eakate kulutuste osakaal sellele kategooriale on

suurem, kui lastega peredel. Kululiigi osakaalu erinevus kuni 9,7 PP ning suur hinnatõus näitavad, et see on üks olulisemaid kululiike inflatsiooni heterogeensuse kirjeldamisel. Toidu ja alkoholita jookide hinnamuutus oli 55,61%, mille osakaal on samuti eakate puhul suurem, kui lastega leibkondadel. Selles kululiigis on leibkondade vahel natuke suurem osakaalu erinevus (kuni 10,1 PP) kui eluase, vesi gaas ja muu kütuse puhul. Samas madalam hinnatõus vähendab selle kululiigi mõju inflatsiooni erinevusele. Samuti oli hinnatõus madalam meditsiinitoodetel (20,06%), mille osakaal on eakatel leibkondadel suurem kui teistes leibkondades.

Lastega paaridel on suurem osakaal tarbimiskorvis isiklike transpordivahendite kasutamisel ning rõivastel ja jalatsitel, kuid erinevused eakatega on väiksemad kui teiste kategooriate puhul. Rõivaste ja jalatsite hinnamuutus oli keskmiselt 14,5%, mis on samuti väiksem, kui nende kategooriate puhul, kus osakaal eakatel on suurem. Isiklike transpordivahendite kasutamise hinnamuutus oli 55,93%. See tasakaalustab inflatsiooni erinevust eakate ja lastega leibkondade vahel rohkem. Võrreldes seda kategooriat toidu ja alkoholita jookidega, kus oli sarnane hinnamuutus, on näha, et isiklike transpordivahendite kasutamise osakaalude erinevus (kuni 3,8 PP) leibkondade lõikes on väiksem. See näitab, et kululiik osaliselt vähendab heterogeensust lastega leibkondade ja eakate vahel, kuid vähem, kui toit ja mittealkohoolsed joogid seda suurendavad.

Väiksem mõju inflatsiooni heterogeensuse kujunemisel on järgmistel kululiikidel: side, haridus ja lasteasutused, igapäevase koduhoolduse kaubad ja teenused, vabaaja- ja kultuuriteenused ning audiovisuaalseadmed. Nende kululiikide osakaalud lastega leibkondades on lisas D ning lasteta leibkondade osakaalud lisas C.

Side kategooria, mille hinnatõus oli üks madalamatest (3,34%), moodustab kõigil leibkonnatüüpidel sarnase osakaalu (4,49–6,87%), mistõttu selle mõju inflatsiooni erinevustele on väike. Hariduse ja lasteasutuste jaoks tehtav kulutuste osakaal on kõige suurem vähemalt kolme lapsega paaridel (3,35%), samas kui eakatel on see ainult 0,12–0,18%. Kuna selles kategoorias oli hinnatõus 34,55%, mõjutab see lastega leibkondi rohkem. Igapäevaste koduhoolduse kaupade ja teenuste jaoks tehtav kulutuste osakaalud on leibkondade lõikes sarnased (1,35–1,90%), kuid hinnatõus (62,28%) on üks kõrgemaid töös kasutatud kululiikide seas. Üksikud eakad (1,90%) ja üksikvanemad (1,77%) on selle kategooria hinnamuutusele veidi rohkem tundlikud. Vabaaja- ja kultuuriteenuste osakaal on suurim üksikvanematel (5%) ning väiksem üle 65-aastastel paaridel (1,57%). Erinevus 3,43 PP ning kõrge hinnatõus (54,52%) näitab, et üksikvanemad kannatavad selle kategooria mõju

rohkem kui eakad paarid. Audiovisuaalseadmed moodustavad alla 65-aastastel üksi elavatel inimestel kulutustest 1,87%, samas kui üksikutel eakatel on see 0,54% kulutustest. Kuna hinnatõus on üsna madal (4,37%), vähendab see veidi eakate inflatsiooni võrreldes nooremate leibkondadega.

Tabel 5

Kululiikide hinnamuutused 2020–2025

Kululiik	Hinnamuutus (%)
Eluase, vesi, elekter, gaas ja muu kütus	89,63
Ambulatoorsed teenused	68,72
Haiglateenused	66,3
Igapäevase koduhoolduse kaubad ja teenused	62,28
Muud vabaajakaubad ja -tarbed, aiandus ja lemmikloomad	58,3
Isiklike transpordivahendite kasutamine	55,93
Toit ja mittealkohoolsed joogid	55,61
Vabaaja- ja kultuuriteenused	54,52
Veoteenused	44,97
Ihuhooldus	43,94
Mööbel ja sisustus, vaibad ja muud põrandakatted	43,51
Sotsiaalkaitse	38,15
Mujal liigitamata isiklikud esemed	34,57
Haridus ja lasteasutused	34,55
Kindlustus	33,76
Ajalehed, raamatud ja kirjatarbed	30,85
Muud mujal liigitamata teenused	30,83
Kodumasinad	25,84
Klaastooted, lauanõud ja tarberiistad	24,29
Majapidamis- ja aiatööriistad ning -seadmed	20,96
Meditsiinitooted, -vahendid ja -seadmed	20,06
Postiteenused	18,12
Muud vaba aja ja kultuuriga seotud suured püsikaubad	17,55
Jalatsid	15,04
Kodutekstiilid	13,99
Rõivad	13,87
Audiovisuaal-, fotograafia- ja infotööluseseadmed	4,37
Side	3,34
Mujal liigitamata finantsteenused	0,2

Allikad: (Eurostat, 2025b), autorite koostatud

Kokkuvõte

Käesolevas töös uuriti inflatsiooni heterogeensust erinevates Eesti leibkondades, keskendudes sellele, kuidas erineva vanuse ja liikmete arvuga leibkondade tarbimiskorvide erinevused mõjutavad nende individuaalset inflatsiooni. Lisaks tuvastati, millised leibkonnad Eestis on hinnamuutuste suhtes rohkem haavatavad.

Teoreetilises osas on käsitletud tarbijahinnaindeksi arvutamise meetodeid, sealhulgas Laspeyresi, Paasche, Fisheri, Lowe ja Youngi indekseid. Lisaks on kirjeldatud fikseeritud tarbimiskorvi kasutamisega kaasnevaid nihkeid: toodete ja teenuste asendamine, uute toodete ja teenustega mitteamistamine, toodete ja teenuste kvaliteedi- ning ostukohtade muutmine. Varasemate inflatsiooni heterogeensuse uuringute ülevaade näitab, et kõrgemat inflatsiooni kogevad madalama sissetulekuga ning eakate liikmetega leibkonnad. Neis uuringutes on inflatsiooni heterogeensuse põhjustena välja toodud teiste hulgas nii tootevalik, ostukoht kui ka kulustruktuuride erinevus.

Empiirilises osas on kasutatud leibkonnaspetsiifiliste inflatsioonide arvutamiseks Laspeyresi indeksil põhinevat meetodit. Leibkondade kulukaalud on tuletatud Statistikaameti leibkonna eelarveuuringul põhineva projekti „Uuring leibkondliku elatusmiinimumi määramise meetodika väljatöötamiseks“ andmetest. Perioodi 2020–2025 hinnamuutused on võetud Eurostati HICP avalikust andmebaasist. Töö piiranguteks on fikseeritud tarbimiskorvi kasutamisega kaasnevad nihked ja osade kululiikidega (alkoholi- ja tubakatooted, hotellid ja restoranid) mitte arvestamine.

Tulemused näitavad, et inflatsioon ei ole Eesti leibkondade lõikes ühtlane. Kõrgeima inflatsiooniga leibkonnatüübid on üksikud 65-aastased ja vanemad (54,63%) ning üle 65-aastased paarid (53,26%), kelle kõrgemat inflatsiooni selgitab suurem kulutuste osakaal eluasemele, kommunaalteenustele ning meditsiinitoodetele. Nendes kategooriates oli suur hinnamuutus perioodil 2020–2025. Madalaima inflatsiooniga on lastega leibkonnad, eelkõige vähemalt kolme sõltuva lapsega paarid (48,97%), kelle tarbimiskorvis on eluaseme osakaal väiksem ning suurem osa kulutustest suunatud madalama inflatsiooniga kategooriatesse. Tarbimiskorvi erinevustest tulenev inflatsiooni heterogeensus leibkondade lõikes on 5,66 PP ehk 1,13 PP aastas. Valimi keskmisele sarnast, 1 PP ulatuses, koges 52,5% kõikidest leibkondadest.

Leibkondade kulutuste tõustes inflatsioon väheneb. I kulukvartiili leibkonnad kogesid kumulatiivset inflatsiooni 57,07%, IV kvartiili leibkonnad aga 49,86%, mis teeb kvartiilide vaheliseks erinevuseks 7,21 PP ehk 1,44 PP aastas. See tähendab, et madalama kulutasemega leibkondade ostujõud kahanes perioodil 2020–2025 rohkem kui kõrgema kulutustasemega leibkondadel. Leibkonnasiseselt on suurim kvartiilide vaheline erinevus üksikutel eakatel (9,29 PP) ning väikseim üksikvanematel (4,07 PP).

Inflatsiooni suhtelise heterogeensuse hindamiseks on jagatud leibkondade inflatsioonimäärade erinevused perioodi keskmise aastase hinnamuutusega. Arvestades ainult

leibkonnatüüpe, on suhteline heterogeensus 13,5%, kuid kulukvartiile arvestades on see 17,2%. Mõlemat tunnust kombineeritult arvesse võttes, tõuseb suhteline heterogeensus 35,65 protsendile.

Töös kasutatud meetodika arvestab üksnes tarbimiskorvide struktuurist tulenevat inflatsiooni heterogeensust, jättes välja hindade erinevused, mida erinevad leibkonnad samade toodete eest maksavad. Seetõttu on tegelik inflatsioonierinevus tõenäoliselt suurem. Edasiseks uurimissuunaks oleks poodides tehtud kulutuste andmete (*scanner-data*) kasutamine, mis võimaldaks arvestada ka hindade erinevusi ning anda täpsema tulemuse inflatsiooni heterogeensusele Eestis.

Viidatud allikad

1. Baker, D. (1998). *Getting prices right: The debate over the consumer price index*. Armonk, NY: Sharpe. Retrieved from <https://api.taylorfrancis.com/content/books/mono/download?identifierName=doi&identifierValue=10.4324/9781315502656&type=googlepdf>
2. Braithwait, S. D. (1980). The Substitution Bias of the Laspeyres Price Index: An Analysis Using Estimated Cost-of-Living Indexes. *The American Economic Review*, 70(1), 64–77. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/1814738>
3. Cage, R., Greenlees, J., & Jackman, P. (2003). Introducing the chained consumer price index. In *International Working Group on Price Indices (Ottawa Group): Proceedings of the Seventh Meeting* (pp. 213–246). Paris: INSEE. Retrieved from <https://www.bls.gov/cpi/additional-resources/chained-cpi-introduction.pdf>
4. Caisl, J., Hermida, L., Levy, H., & Menyhért, B. (2023). *The uneven impact of high inflation* (OECD Papers on Well-Being and Inequalities Nr 18). DOI: 10.1787/59e2b8ae-en
5. Clark, T. E. (1999). A Comparison of the CPI and the PCE Price Index. *Economic Review-Federal Reserve Bank of Kansas City*, 84, 15–30. Retrieved from <https://www.kansascityfed.org/documents/986/1999-A%20Comparison%20of%20the%20CPI%20and%20the%20PCE%20Price%20Index.pdf>
6. Dumagan, J. C. (2002). Comparing the superlative Törnqvist and Fisher ideal indexes. *Economics Letters*, 76(2), 251–258. DOI: 10.1016/S0165-1765(02)00049-6
7. Eurostat. (n.d.). *Glossary: Equivalised disposable income*. Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Equivalised_disposable_income
8. Eurostat. (2025a). *Final consumption expenditure of households, by consumption purpose* [Data set]. Eurostat. DOI: 10.2908/tec00134
9. Eurostat. (2025b). *Harmonised index of consumer prices (HICP) - ECOICOP ver.2 - indices and rates of change, monthly data* [Data set]. Eurostat. DOI: 10.2908/prc_hicp_minr
10. Feenstra, R. C., & Shapiro, M. D. (2003). *Scanner Data and Price Indexes*. Chicago: University of Chicago Press. Retrieved from <https://www.nber.org/system/files/chapters/c9725/c9725.pdf>

11. Flannery, E., & Keating, J. (2022). Estimated Inflation by Household Characteristics. *Journal of the Statistical & Social Inquiry Society of Ireland*, 52, 21–32. Retrieved from <https://www.tara.tcd.ie/tara8/server/api/core/bitstreams/8ef88734-c79d-4f85-823c-558403695e6f/content>
12. Graf, B. (2020). *Consumer Price Index Manual, 2020: Concepts and Methods*. Washington, D.C.: International Monetary Fund. DOI: 10.5089/9781484354841.069
13. Hakkio, C. S. (2008). PCE and CPI inflation differentials: converting inflation forecasts. *Economic Review* (01612387), 93(1). Retrieved from <https://www.kansascityfed.org/documents/1644/2008-PCE%20and%20CPI%20Inflation%20Differential:%20Converting%20Inflation%20Forecasts.pdf>
14. Hobijn, B., & Lagakos, D. (2005). Inflation inequality in the United States. *Review of Income and Wealth*, 51(4), 581–606. DOI: 10.1111/j.1475-4991.2005.00170.x
15. Ioannidis, Y. (2025). Income, age, consumption practices and inflation. *Greek Economic Outlook*, 57, 112–131. Retrieved from <https://www.kepe.gr/wp-content/uploads/2025/07/B2-1.pdf>
16. Janský, P., & Hait, P. (2016). Inflation Differentials among Czech Households. *Prague Economic Papers*, 25(1), 71–84. <https://doi.org/10.18267/j.pep.537>
17. Jaravel, X. (2021). Inflation Inequality: Measurement, Causes, and Policy Implications. *Annual Review of Economics*, 13(1), 599–629. DOI: 10.1146/annurev-economics-091520-082042
18. Kaplan, G., & Schulhofer-Wohl, S. (2017). Inflation at the household level. *Journal of Monetary Economics*, 91, 19–38. DOI: 10.1016/j.jmoneco.2017.08.002
19. Kiss, R., & Strasser, G. H. (2024). Inflation Heterogeneity Across Households. *SSRN Electronic Journal*. DOI: 10.2139/ssrn.4711249
20. Kukk, M., Toczynski, J., & Basten, C. (2025). Beyond the headline: How personal exposure to inflation shapes the financial choices of households. *Journal of Monetary Economics*, 153, 103800. DOI: 10.1016/j.jmoneco.2025.103800
21. Moulton, B. R. (1996). Bias in the consumer price index: what is the evidence?. *Journal of Economic Perspectives*, 10(4), 159–177. DOI: 10.1257/jep.10.4.159
22. National Research Council. (2013). *Measuring What We Spend: Toward a New Consumer Expenditure Survey*. Panel on Redesigning the BLS Consumer Expenditure Surveys, Don A. Dillman and Carol C. House, Editors. Committee on National

- Statistics, Division of Behavioral and Social Sciences and Education. Washington, DC: The National Academies Press. DOI: 10.17226/13520
23. OECD. (2024). *OECD Handbook on the Compilation of Household Distributional Results on Income, Consumption and Saving in Line with National Accounts Totals*. OECD Publishing. DOI: 10.1787/5a3b9119-en
24. Oner, C. (2010). What is inflation. *Finance & Development*, 47(1), 44. Retrieved from <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2010/03/pdf/basics.pdf>
25. Reinsdorf, M. (1993). The effect of outlet price differentials on the U.S. Consumer Price Index. In M. Foss, M. Manser, & A. Young (Eds.), *Price measurements and their uses* (pp. 227–258). University of Chicago Press. Retrieved from <https://www.nber.org/system/files/chapters/c7805/c7805.pdf>
26. ScienceDirect. (n.d.). *Interquartile Range*. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/topics/mathematics/interquartile-range>
27. Smith, G. W. (2009). *The missing links: Better measures of inflation and inflation expectations in Canada*. Toronto, Ont.: C.D. Howe Institute. Retrieved from <https://www.proquest.com/openview/6a0506976201dff07a29f7dfe144adb2/1?pq-origsite=gscholar&cbl=26621>
28. Sotsiaalkindlustusamet. (2026). *Pensioni indekseerimine ja ümberarvutamine*. Retrieved from <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/pension-ja-seotud-huvitised/pensioni-suurus/pensioni-indekseerimine-ja-umberarvutus>
29. Stantcheva, S. (2024). Why Do We Dislike Inflation? *Brookings Papers on Economic Activity*, 2004(1), 1–46. DOI: 10.1353/eca.2024.a943913
30. Statistikaamet. (n.d.). *Leibkonna eelarve uuring*. Retrieved from <http://stat.ee/et/leibkonna-eelarve-uuring>
31. Statistikaamet. (2021) *LE205: Leibkonnaliikme kulutused aastas leibkonna tüübi järgi*. Retrieved from https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu__leibkonnad__leibkonna-eelarve__aasta-kulutused/LE205
32. Statistikaamet. (2025). *LEM01: Leibkonnad tüübi järgi*. Retrieved from https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu__leibkonnad__leibkonnade-uldandmed/LEM01
33. Stempel, D. (2022). Household Inflation Inequality in the United States and Europe. *Credit and Capital Markets – Kredit Und Kapital*, 55(3), 325–347. DOI: 10.3790/ccm.55.3.325

34. Strasser, G. H., Messner, T., Rumler, F., & Ampudia, M. (2023). Inflation Heterogeneity at the Household Level. *ECB Occasional Paper* (325). DOI: 10.2139/ssrn.4514765
35. Tikva, P., & Arnik, K. (2012, January). *Leibkonna eelarve uuring*. Retrieved from <https://stat.ee/sites/default/files/2020-12/Leibkonna%20eelarve%20uuring%202010.pdf>

LISA A

Tehisintellekti kasutamise selgitused

Töö koostamisel on kasutatud tehisintellekti OpenAI ChatGPT (mudel 5.3) ning Anthropic Claude'i (Sonnet 4.6) erinevate tööetappide juures. Kõik tehisintellekti väljundid on kontrollitud. Töö autorid vastutavad esitatud töö sisu ja korrektsuse eest. Järgnevas tabelis on välja toodud tööetapid, kus kasutati tehisintellekti.

Eesmärk	Kasutusviis
Keeleline toimetamine	TI kasutati akadeemilise väljendusviisi soovitude saamiseks.
Programmeerimisvigade tuvastus	TI kasutati R koodi kontrollimiseks ja parandusettepanekute saamiseks.

LISA B

Kululiigid

COICOP tase II
Toit ja mittealkohoolsed joogid (täpsustamata)
Leib, sai, teravili ja teraviljatooted
Liha
Kala ja mereannid
Piim, juust ja munad
Õlid ja rasvad
Puuviljad
Köögiviljad
Suhkur, keedised, mesi, šokolaad ja maiustused
Mujal liigitamata toiduained
Kohv, tee ja kakao
Mineraalvesi, muud alkoholita joogid, puu- ja köögiviljamahlad
Rõivad
Jalatsid
Eluase, vesi, elekter, gaas ja muu kütus (täpsustamata)
Tegelik eluasemeüür
Eluruumi korriline hooldus ja remont
Veevarustus ja mitmesugused eluruumiga seotud teenused
Elekter, gaas ja muu kütus
Mööbel ja sisustus, vaibad ja muud põrandakatted
Kodutekstiilid
Kodumasinad
Klaastooted, lauanõud ja tarberiistad
Majapidamis- ja aiatööriistad ning -seadmed
Igapäevase koduhoolduse kaubad ja teenused
Meditiinitooted, -vahendid ja -seadmed
Ambulatoorsed teenused
Haiglateenused
Tervishoid (täpsustamata)

Isiklike transpordivahendite kasutamine
 Veeteenused
 Postiteenused
 Side (täpsustamata)
 Telefoni- ja faksiseadmed
 Telefoni- ja faksiteenused
 Audiovisuaal-, fotograafia- ja infotötlusseadmed
 Muud vaba aja ja kultuuriga seotud suured püsikaubad
 Muud vabaajakaubad ja -tarbed, aiandus ja lemmikloomad
 Vabaaja- ja kultuuriteenused
 Ajalehed, raamatud ja kirjatarbed
 Haridus ja lasteasutused (täpsustamata)
 Alusharidus ja põhiharidus (põhikooli 1.-6. klass)
 Põhiharidus (põhikooli 7.-9. klass) ja keskharidus
 Kutsekeskharidus või kutseõpe keskharidus baasil
 Kõrgharidus
 Taseme alusel mittemääratletav haridus
 Kindlustus
 Mujal liigitamata finantsteenused
 Ihuhooldus
 Mujal liigitamata isiklikud esemed
 Sotsiaalkaitse
 Muud mujal liigitamata teenused
 Mitmesugused kaubad ja teenused (täpsustamata)
 Riietus ja jalatsid (täpsustamata)
 Sisustus, kodutarbed ja igapäevane koduhooldus (täpsustamata)

Allikas: Centarilt saadud Statistikaametilt päritud andmed, autorite koostatud

LISA C

Lastega leibkondade kulutuste osakaalud

COICOP tase II	Kuni kahe sõltuva lapsega paar	Muu lastega leibkond, sh ala- ja täisealiste lastega paar	Vähemalt kolme sõltuva lapsega paar	Ühe või enama lapsega üksikvanem
Ajalehed, raamatud ja kirjatarbed	0,95	1,10	1,00	1,25
Ambulatoorsed teenused	1,57	1,73	1,54	1,45
Audiovisuaal-, fotograafia- ja infotötlusseadmed	1,47	1,40	1,20	1,11
Eluase, vesi, elekter, gaas ja muu kütus	16,15	16,98	14,93	22,34
Haiglateenused	0,04	0,04	0,00	0,07
Haridus ja lasteasutused	2,30	1,39	3,35	1,90
Igapäevase koduhoolduse kaubad ja teenused	1,64	1,49	1,63	1,77
Ihuhooldus	4,43	3,83	3,39	4,94

Isiklike transpordivahendite kasutamine	8,10	7,67	8,47	7,24
Jalatsid	1,76	1,88	1,79	1,80
Kindlustus	1,54	1,06	1,23	0,73
Klaastooted, lauanõud ja tarberiistad	0,72	0,50	0,80	0,50
Kodumasinad	1,98	1,55	2,31	1,43
Kodutekstiilid	0,65	0,60	0,53	0,44
Majapidamis- ja aiatööriistad ning - seadmed	1,14	1,09	1,17	0,82
Meditšiinitooted, - vahendid ja -seadmed	2,15	2,80	1,66	3,65
Mujal liigitamata finantsteenused	0,07	0,02	0,04	0,02
Mujal liigitamata isiklikud esemed	1,05	0,76	1,31	0,61
Muud mujal liigitamata teenused	0,28	0,26	0,21	0,37
Muud vabaaja ja kultuuriga seotud suured püsikaubad	0,20	0,35	2,41	0,17
Muud vabaajakaubad ja - tarbed, aiandus ja lemmikloomad	3,93	4,26	4,36	3,71
Mööbel ja sisustus, vaibad ja muud põrandakatted	4,62	2,48	3,33	3,02
Postiteenused	0,12	0,08	0,10	0,09
Rõivad	6,07	5,48	5,27	5,00
Side	5,59	6,87	5,61	6,17
Sotsiaalkaitse	0,13	0,05	0,14	0,10
Toit ja mittealkohoolsed joogid	24,6	28,25	26,34	22,76
Vabaaja- ja kultuuriteenused	4,42	4,50	4,47	5,00
Veeteenused	2,35	1,55	1,43	1,53

Märkus: Arvud on esitatud protsentidena.

Allikas: Centarilt saadud Statistikaametilt päritud andmed, autorite koostatud

LISA D

Lasteta leibkondade kulutuste osakaalud

COICOP tase II	Muu lasteta leibkond	Paar, kellest vähemalt üks alla 65-aastane	Üksik alla 65-aastane	Üksik 65-aastane ja vanem	Üle 65-aastane paar
Ajalehed, raamatud ja kirjatarbed	1,15	1,04	1,05	1,89	1,65
Ambulatoorsed teenused	1,60	2,02	1,62	1,63	1,66
Audiovisuaal-, fotograafia- ja infotöötlusseadmed	1,42	1,46	1,87	0,54	0,62
Eluase, vesi, elekter, gaas ja muu kütus	19,29	19,00	23,03	24,59	20,78
Haiglateenused	0,06	0,15	0,02	0,27	0,15
Haridus ja lasteasutused	0,56	0,71	0,76	0,18	0,12
Igapäevase koduhoolduse kaubad ja teenused	1,60	1,60	1,35	1,90	1,66
Ihuhooldus	3,88	4,17	3,60	2,89	3,25
Isiklike transpordivahendite kasutamine	7,12	8,01	7,36	4,68	7,02
Jalatsid	1,45	1,37	1,47	1,04	0,94
Kindlustus	1,45	1,44	1,03	0,85	1,19
Klaastooted, lauanõud ja tarberiistad	0,57	0,91	0,66	0,58	0,59
Kodumasinad	1,97	1,83	1,48	1,04	1,65
Kodutekstiilid	0,64	0,69	0,67	0,37	0,57
Majapidamis- ja aiatööriistad ning -seadmed	1,10	1,35	1,24	0,93	1,61
Meditšiinitooted, -vahendid ja -seadmed	3,69	3,13	3,06	8,20	6,81
Mujal liigitamata finantsteenused	0,03	0,09	0,05	0,01	0,01
Mujal liigitamata isiklikud esemed	0,67	0,92	1,35	0,58	0,67
Muud mujal liigitamata teenused	0,21	0,58	0,31	0,37	0,37
Muud vabaaja ja kultuuriga seotud suured püsikaubad	0,10	0,11	0,19	0,01	0,07
Muud vabaajakaubad ja -tarbed, aiandus ja lemmikloomad	3,84	4,13	3,54	3,55	3,81
Mööbel ja sisustus, vaibad ja muud	2,91	4,20	4,01	1,41	1,91

põrandakatted					
Postiteenused	0,20	0,13	0,15	0,11	0,23
Rõivad	3,99	4,67	4,79	2,98	2,78
Side	6,41	5,59	5,70	4,62	4,49
Sotsiaalkaitse	0,03	0,01	0,06	0,01	0,18
Toit ja mittealkohoolsed joogid	29,82	25,40	23,85	31,21	32,89
Vabaaja- ja kultuuriteenused	2,55	2,90	3,24	2,75	1,57
Veoteenused	1,71	2,38	2,47	0,82	0,73

Märkus: Arvud on esitatud protsentidena.

Allikas: Centarilt saadud Statistikaametilt päritud andmed, autorite koostatud

Summary

HETEROGENEITY OF ESTONIAN INFLATION ACROSS HOUSEHOLD TYPES

Joonas Väli, Mihkel Mart Liim

The study finds how differences in the consumption baskets of households with different ages and numbers of members affect their individual inflation in Estonia and identifies which households are more vulnerable to price changes.

The theoretical part discusses the methods for calculating the consumer price index and the biases associated with using a fixed consumption basket. A review of previous studies on inflation heterogeneity shows that households with lower incomes and elderly members experience higher inflation. The main reasons for inflation heterogeneity are product selection, place of purchase and differences in cost structures.

In the empirical part, a method based on the Laspeyres index has been used to calculate household-specific inflation. Household expenditure weights have been derived from the data of the project “Study for the Development of a Methodology for Determining the Household Subsistence Minimum” based on the Household Budget Survey of Statistics Estonia. Price changes for the period 2020–2025 have been taken from the Eurostat HICP public database. The limitations of the work are the shifts associated with the use of a fixed consumption basket and the non-inclusion of some expenditure categories (alcohol and tobacco products, hotels and restaurants).

The results show that the household types with the highest inflation are singles aged 65 and over (54.63%) and couples aged over 65 (53.26%), whose higher inflation is explained by a higher share of spending on expenditure categories with higher price increases. The lowest inflation is experienced by couples with at least three dependent children (48.97%), whose consumption basket has a higher share of spending on categories with lower inflation. The heterogeneity of inflation across households resulting from differences in the consumption basket is 5.66 pp, or 1.13 pp per year. Inflation similar to the sample average – within 1 percentage point – was experienced by 52.5% of all households.

As household spending increases, inflation decreases. Households in the first expenditure quartile experienced cumulative inflation of 57.07%, while households in the fourth quartile experienced 49.86%, which makes the difference between the quartiles 7.21 pp or 1.44 pp per year. Within households, the largest difference between the quartiles is for single elderly people (9.29 pp) and the smallest for single parents (4.07 pp).

To assess the relative heterogeneity of inflation, the differences in household inflation rates are divided by the average annual price change for the period. When considering only household types, relative heterogeneity is 13.5%, but when considering expenditure quartiles, it is 17.2%. When both characteristics are taken into account together, relative heterogeneity rises to 35.65%.

The methodology used in the study only takes into account the heterogeneity of inflation resulting from the structure of consumption baskets, excluding the price differences that different households pay for the same products. Therefore, the actual inflation gap is likely to be larger. A further direction of research would be to use more detailed scanner-data, which would allow for price differences to be taken into account and provide a more accurate result of inflation heterogeneity in Estonia.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Meie, Joonas Väli ja Mihkel Mart Liim,

1. anname Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) meie loodud teose „EESTI INFLATSIOONI HETEROGEENSUS LEIBKONNATÜÜPIDE LÕIKES“, mille juhendajad on kaasprofessor Jaanika Meriküll (PhD), Janno Järve (PhD), Sten Anspal (PhD), reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Anname Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, alates 14.05.2026 kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Oleme teadlikud, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autoritele.
4. Kinnitame, et lihtlitsentsi andmisega ei riku me teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Joonas Väli ja Mihkel Mart Liim
14.05.2026